

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувач кафедри,
к.е.н., доцент**

_____ **Ольга ГУБАРИК**

«_____» _____ **20** ____ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Удосконалення обліку і аналіз витрат для прийняття управлінських рішень на підприємстві

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Здобувач

Інна ЗУЄВА

**Науковий керівник,
д.держ.упр., професор**

Леся ВАСІЛЬЄВА

науковий ступінь, посада

Дніпро - 2025

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку і фінансів

Кафедра: Обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою

Освітньо-професійна програма: «Облік і оподаткування»

Спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. зав. кафедри _____ **Ольга ГУБАРИК**

« _____ » _____ 202_ р.

ЗАВДАННЯ

Зуєвій Інні Євгеніївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Удосконалення обліку і аналіз витрат для прийняття управлінських рішень на підприємстві»

Науковий керівник: Васільєва Леся Миколаївна, д. держ. упр., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «14» жовтня 2025 року №3069

2. Термін подання здобувачем роботи: 10 грудня 2025 року

3. Вихідні дані до роботи: Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», НП(С)БО, реєстри синтетичного, аналітичного обліку та фінансова звітність ПП «АБЛА ЦЕНТР», науково-практична література за темою дослідження

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)1. Теоретико-методичні засади обліку та аналізу витрат у системі управління для прийняття управлінських рішень. 2. Облік витрат та його удосконалення на підприємстві. 3. Аналіз витрат для прийняття управлінських рішень.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Підходи до тлумачення економічної сутності витрат. Економічна суть витрат. Структура витрат підприємства. Порівняльний аналіз підходів НП(С)БО та МСФЗ щодо витрат. Показник структури капіталу. Пропозиція щодо структури калькуляційних статей. Статті витрат ПП «АБЛА ЦЕНТР». Пропозиції щодо впровадження системи обліку витрат за центрами відповідальності, та системи калькулювання за видами діяльності. Запропонована методика розподілу накладних витрат ПП «АБЛА ЦЕНТР». Динаміка основних фінансових показників діяльності ПП «АБЛА ЦЕНТР». Динаміка доходів і витрат ПП «АБЛА ЦЕНТР» у 2020-2024 рр.. Структура витрат ПП «АБЛА ЦЕНТР» за 2020-2024 рр.. Динаміка рентабельності витрат ПП «АБЛА ЦЕНТР» у 2020-2024 рр. Щомісячний управлінський звіт по центрам витрат. Індексний аналіз ключових показників (2020-2024). Декомпозиція зміни витрат за ціною та обсягом (за статтями). ЕОQ та безпечні засади для ключових кормових позицій. Аджинговий звіт по дебіторській заборгованості. Базовий розрахунок DSO. Комплексна (рейтингова) оцінка фінансового стану підприємства ПП «АБЛА ЦЕНТР», Схема обліку витрат на ПП «АБЛА ЦЕНТР».

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 17 лютого 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Фінансово-економічна характеристика ПП «АБЛА ЦЕНТР»	лютий 2025 р.	
2	Характеристика організаційної роботи бухгалтерської служби та оцінки базових засад облікової політики підприємства.	березень 2025 р.	
3	Теоретико-методичні засади обліку та аналізу витрат у системі управління підприємством	квітень 2025 р.	
4	Облік витрат та його удосконалення на підприємстві	червень 2025 р.	
5	Аналіз витрат для прийняття управлінських рішень	вересень 2025 р.	
6	Вступ. Висновки і пропозиції	листопад 2025 р.	
7	Оформлення кваліфікаційної роботи	грудень 2025 р.	

Здобувачка _____
(підпис)

Інна ЗУСВА
(прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____
(підпис)

Леся Васільєва
(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Тема «Удосконалення обліку і аналіз витрат для прийняття управлінських рішень»

Кваліфікаційна робота містить: 78 с., 7 рис., 15 табл., 9 додатків, 65 літературних джерел.

Об'єктом дослідження є процес формування, відображення та використання облікової інформації про витрати в системі управління підприємством.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні підходи до організації обліку та аналізу витрат з метою підвищення ефективності управлінських рішень на підприємстві.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад, оцінка сучасного стану обліку та аналізу витрат на ПП «АБЛА ЦЕНТР» і розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення в контексті підвищення результативності управлінських рішень.

Методи дослідження. У роботі застосовано: аналіз - для дослідження фінансово-економічних показників діяльності підприємства та структури витрат; синтез - для формування узагальненої системи обліково-аналітичного забезпечення; індукцію та дедукцію - для зіставлення теоретичних положень з практикою ПП «АБЛА ЦЕНТР»; порівняння - для виявлення динаміки та тенденцій витрат; економіко-статистичні методи (індексний, факторний, трендовий аналіз) - для оцінки впливу витрат на фінансові результати.

Основні результати дослідження. У роботі розкрито теоретичні засади формування витрат відповідно до НП(С)БО та МСФЗ, уточнено їх економічну сутність та класифікацію з урахуванням потреб управління. Проведено комплексний фінансово-економічний аналіз діяльності ПП «АБЛА ЦЕНТР» за 2020-2024 рр., визначено ключові тенденції зміни доходів, витрат та прибутковості. Охарактеризовано організацію обліку витрат, облікову політику, роботу бухгалтерської служби та систему внутрішнього контролю. Виявлено проблеми у діючій системі обліку витрат та обґрунтовано напрями її удосконалення: удосконалення аналітичного обліку за центрами відповідальності. Запропоновано впровадження сучасних інструментів управління витратами, зокрема ABC-методу, елементів бюджетування та системи ключових показників ефективності (КРІ) для підвищення якості управлінських рішень.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ВИТРАТИ, ОБЛІК, АНАЛІЗ, УПРАВЛІННЯ, УДОСКОНАЛЕННЯ, ПІДПРИЄМСТВО

ABSTRACT

Topic: «Improving cost accounting and cost analysis for managerial decision-making»

The qualification work contains: 78 pages, 7 figures, 15 tables, 9 appendices, 65 literary sources.

The object of the study is the process of forming, presenting and using accounting information on costs in the enterprise management system.

The subject of the study is a set of theoretical-methodical and practical approaches to organizing cost accounting and cost analysis in order to increase the effectiveness of managerial decisions at the enterprise.

The purpose of the qualification work is to substantiate the theoretical foundations, assess the current state of cost accounting and cost analysis at PE «ABLA CENTER», and develop practical recommendations for their improvement in the context of strengthening the quality of managerial decision-making.

Research methods. During the research, various scientific methods were applied, namely: analysis (study of the financial and economic indicators of the enterprise and the structure of its costs), synthesis (integration of analytical results to form a comprehensive system of accounting and analytical support), induction (generalization of practical examples to formulate broader conclusions), deduction (verification of theoretical provisions through their application at the enterprise), comparison (identifying trends and dynamics of changes in costs), economic and statistical methods (index, factor and trend analysis) for assessing the impact of costs on financial results.

As a result of the study, the theoretical foundations of cost formation in accordance with NAS and IFRS were revealed, and the economic essence and classification of costs were clarified. A comprehensive financial and economic analysis of PE «ABLA CENTER» for 2020-2024 was carried out. The organization of cost accounting, the accounting policy, the functioning of the accounting department and elements of internal control were described. The shortcomings in the existing system of cost accounting were identified, and directions for its improvement were proposed, including refinement of analytical accounting by responsibility centers. Modern tools for cost management, such as ABC-method, budgeting elements and a KPI-based system of performance indicators, were substantiated as effective measures for improving the quality of managerial decisions.

KEYWORDS

COSTS, ACCOUNTING, ANALYSIS, MANAGEMENT, IMPROVEMENT, ENTERPRISE

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ВИТРАТ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	10
1.1. Економічна сутність витрат та їх класифікація в системі обліку підприємства	10
1.2. Облік і аналіз витрат як інформаційна основа для прийняття управлінських рішень	15
1.3. Нормативно-правове регулювання обліку витрат в Україні та за міжнародними стандартами	21
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. СТАН ОБЛІКУ ВИТРАТ ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ	27
2.1. Аналіз фінансово-економічних показників діяльності ПП «АБЛА ЦЕНТР	27
2.2. Характеристика організації роботи бухгалтерської служби в досліджуваному підприємстві	35
2.3. Особливості обліку витрат та облікової політики на ПП «АБЛА ЦЕНТР»	38
2.4. Удосконалення обліку витрат у контексті прийняття управлінських рішень	42
Висновки до розділу 2	48
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ВИТРАТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИЙНЯТТЯ ЕФЕКТИВНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ	51
3.1. Аналіз витрат для прийняття управлінських рішень в ПП «АБЛА ЦЕНТР»	51
3.2. Аналітичний контроль витрат для обґрунтування управлінських рішень	56
3.3. Впровадження сучасних аналітичних підходів до управління витратами	63
Висновки до розділу 3	72
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	87

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах функціонування аграрного сектору України ефективне управління витратами є ключовим фактором забезпечення конкурентоспроможності підприємства, його фінансової стійкості та здатності адаптуватися до зовнішніх викликів. Підприємства тваринницького напрямку, зокрема суб'єкти свинарства повного циклу, характеризуються високою ресурсоемністю виробництва, що зумовлює потребу у формуванні точної, релевантної та оперативної обліково-аналітичної інформації щодо витрат. Саме від якості системи обліку, аналізу та контролю витрат залежить ефективність прийняття управлінських рішень та результативність виробничої діяльності. На цьому фоні особливої ваги набуває удосконалення методики обліку витрат, аналітичного інструментарію та внутрішнього контролю, що дозволяє підприємству оптимізувати структуру витрат, підвищувати продуктивність і своєчасно реагувати на відхилення

Дослідженням сутності витрат займалися такі вчені, як: Голов С.Ф., Атамас П.Й., Нападовська Л.В., Білоусова І.В., Каленич І.С., Мінковська А.В., Васільєва Л.М., Залогін О.Г., Педченко Н.С., Тітенко Л.В., Мілька А.І., Артюх-Пасюта О.В., Тітенко Ю.А., Рибалко О.М., Гринь В.П. та інші.

Разом з тим, аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що питання удосконалення обліку та аналізу витрат з урахуванням галузевої специфіки аграрних підприємств, зокрема свинарства повного циклу, а також інтеграції обліково-аналітичних процедур у систему внутрішнього контролю й прийняття управлінських рішень залишаються недостатньо вирішеними. Саме це зумовлює наукову та практичну значущість обраної теми дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є удосконалення обліку і аналізу витрат для прийняття управлінських рішень.

Для досягнення поставленої мети ми визначили такі завдання:

- узагальнити теоретико-методологічні підходи до сутності та класифікації витрат;
- проаналізувати фінансово-економічні показники підприємства;
- охарактеризувати організацію роботи бухгалтерської служби ПП «АБЛА ЦЕНТР»
- провести оцінку базових засад облікової політики у досліджуваному підприємстві;
- провести аналітичну оцінку структури, динаміки та факторів впливу на витрати;
- визначити напрями удосконалення аналізу витрат підприємства.

Об'єктом дослідження є процес формування, обліку і аналізу витрат в процесі управління підприємством.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів удосконалення системи обліку та аналізу витрат для потреб управління.

Методи дослідження. У роботі застосовано: аналіз - для дослідження фінансово-економічних показників діяльності підприємства та структури витрат; синтез - для формування узагальненої системи обліково-аналітичного забезпечення; індукцію та дедукцію - для зіставлення теоретичних положень з практикою ПП «АБЛА ЦЕНТР»; порівняння - для виявлення динаміки та тенденцій витрат; економіко-статистичні методи (індексний, факторний, трендовий аналіз) - для оцінки впливу витрат на фінансові результати.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

удосконалено:

- методичні підходи щодо внутрішньої класифікації статей витрат, яка охоплює основні статті, характерні для тваринницького виробництва;

набули подальшого розвитку:

- зміст калькуляційних статей, застосування яких дозволяє суттєво покращити інформаційну базу для прийняття різноманітних управлінських рішень
- підходи до аналітичної оцінки витрат, із використанням індексного, трендового та факторного аналізу для визначення впливу витрат на фінансові результати;
- запропонована методика до розподілу накладних витрат, яка передбачає використання комбінованого підходу із застосуванням технологічно обґрунтованих баз;
- обґрунтуванні пропозицій щодо створення інтегрованого підходу до обліку та аналізу витрат, що включає щомісячну звітність, деталізацію закупівель і фінансову аналітику, забезпечуючи обґрунтоване прийняття управлінських рішень.

Апробація результатів роботи. Окремі результати дослідження були представлені на III Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» (м.Дніпро, ДДАЕУ, 22-23 жовтня 2025 р.).

Публікації. Основні результати кваліфікаційної роботи відображено у науковій статті, опублікованій у фаховому виданні категорії Б, загальним обсягом 0,75 ум. друк. арк.

Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, що налічує 65 джерел, містить 7 рисунків, 15 таблиць, 9 додатків. Основний зміст роботи викладено на 78 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ВИТРАТ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

1.1. Економічна сутність витрат та їх класифікація в системі обліку підприємства

У системі господарювання витрати є однією з базових економічних категорій, оскільки вони відображають процес використання ресурсів у діяльності підприємства. Саме від рівня, структури та раціональності витрат залежить конкурентоспроможність і фінансові результати суб'єкта господарювання. У сучасних умовах нестабільного ринку та ресурсного дефіциту питання ефективного управління витратами набуває особливого значення, адже вони безпосередньо впливають на собівартість продукції, прибуток і стратегію розвитку підприємства.

Варто зазначити, що єдиної думки щодо трактування визначення «витрати» в літературі так і не сформувалося. Науковці з різних країн світу мають різні думки щодо тлумачення даного поняття. Проведений аналіз наукових джерел показує, що поняття «витрати» є багатограним і трактується по-різному залежно від підходу. Одним із найпоширеніших є підхід, у межах якого витрати розглядаються як грошова оцінка використаних ресурсів у процесі діяльності підприємства. Так, Голов С.Ф. відзначає, що витрати - це «сукупність використаних економічних ресурсів у процесі господарської діяльності, що виражені у грошовій формі» [13].

Вчений Атамас П.Й. визначає поняття витрати, як «грошове вираження вартості спожитих у процесі виробництва матеріальних, трудових і фінансових ресурсів» [4]. У цьому визначенні наголошено на поєднанні матеріальних і нематеріальних факторів виробництва, що також відповідає сучасній

характеристиці витрат. Нападовська Л.В., розглядає витрати з фінансової позиції, підкреслюючи, що сутність витрат полягає у «цілеспрямованому зменшенні активів або збільшенні зобов'язань у процесі діяльності підприємства» [38].

Отже, більшість вчених розглядають витрати як вартісну форму споживання ресурсів, що пов'язана з процесом створення продукції, робіт або послуг. Разом з тим, у межах управлінського підходу, на думку Білоусової І. В., поняття витрат слід тлумачити ширше - як інформаційну категорію, що забезпечує можливість оцінки ефективності діяльності підприємства та слугує базою для управлінських рішень [6]. Узагальнення різних підходів до тлумачення сутності витрат наведено в Таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Підходи до тлумачення економічної сутності витрат

Автор(и)	Формулювання сутності витрат
Голов С.Ф.	«Витрати- це сукупність активів, що були спожиті підприємством у процесі здійснення господарської діяльності» [13].
Атамас П.Й.	«Витрати відображають зменшення економічних вигод підприємства, пов'язане з використанням ресурсів» [4].
Нападовська Л.В.	«Витрати - це грошова оцінка ресурсів, використаних для виготовлення продукції чи надання послуг» [38].
Білоусова І.В.	«Витрати є системою економічних відносин, що виникають у процесі використання підприємством факторів виробництва» [6].
Каленич І.С.	«Витрати - це зменшення економічних ресурсів, безпосередньо пов'язане з виробничою діяльністю» [24].
Мінковська А.В., Васільєва Л.М., Залогін О.Г.	«Витрати - це об'єктивно зумовлені затрати ресурсів, що виникають у процесі реалізації господарської діяльності та спрямовані на досягнення економічного результату» [36].
Міжнародні стандарти (МСФЗ)	«Витрати - це зменшення економічних вигод протягом звітного періоду у формі вибуття активів або збільшення зобов'язань» (IAS 1) [18;19].
Створено автором	Узагальнюючи різні підходи, витрати доцільно розглядати як вартісне відображення спожитих ресурсів, пов'язаних із процесом створення та реалізації продукції, що забезпечують формування фінансового результату.

Багатогранність економічної сутності витрат закономірно зумовлює необхідність їх чіткого групування. Саме класифікація дає змогу перетворити розрізнену облікову інформацію на цілісну систему, придатну для аналізу, прогнозування та прийняття управлінських рішень. Як зазначає Лень В.С. «класифікація витрат - це спосіб упорядкування даних про витрати за певними ознаками, що дозволяє здійснювати їх облік, аналіз і контроль» [34]. Фахівець Парасій-Вергуненко І.М. додає, що чітке групування витрат є передумовою побудови ефективної системи управлінського обліку, оскільки воно дозволяє визначити вплив кожного виду витрат на фінансовий результат [46].

Погляд на класифікацію витрат як інструмент управління поділяють і інші науковці, зокрема Васільєва Л.М., яка наголошує, що «класифікація витрат дозволяє систематизувати інформацію про їхній склад та призначення, що створює умови для формування собівартості продукції та проведення глибокого економічного аналізу» [36]. Таким чином, класифікація набуває стратегічного значення у системі управлінського обліку.

Узагальнюючи підходи сучасних українських науковців, можна виділити основні принципи класифікації витрат [4; 6; 13; 24; 34; 36; 38; 46]:

- орієнтація на цілі управління підприємством;
- відображення галузевої специфіки виробництва;
- забезпечення аналітичної придатності облікової інформації;
- взаємозв'язок між витратами та результатами діяльності;
- забезпечення порівнянності показників у динаміці.

На нашу думку, наведена класифікація дозволяє комплексно відобразити структуру витрат підприємства з урахуванням особливостей їх формування та використання в системі управління. В умовах нестабільного ринкового середовища особливого значення набуває поєднання фінансових і управлінських класифікацій, що забезпечує формування релевантної інформації для планування, аналізу та прийняття управлінських рішень. Запропоновані

додаткові класифікаційні ознаки (витрати стратегічного розвитку та ризикозалежні витрати) підсилюють аналітичний інструментарій підприємства й відповідають сучасним вимогам адаптивного управління витратами.

Як слушно зазначає вчений Грещак М.Г., розуміння структури витрат і їх взаємозв'язку дає змогу керівникам визначити не лише економічну доцільність здійснення витрат, а й потенційні резерви для зниження собівартості [14]. Фахівець Добровський В.М. наголошує, що на практиці вибір класифікаційних ознак має відповідати завданням управлінського аналізу, адже « немає універсальної класифікації, придатної для всіх підприємств» [17]. Структурно-логічне відображення економічної сутності витрат наведено на рис. 1.1.

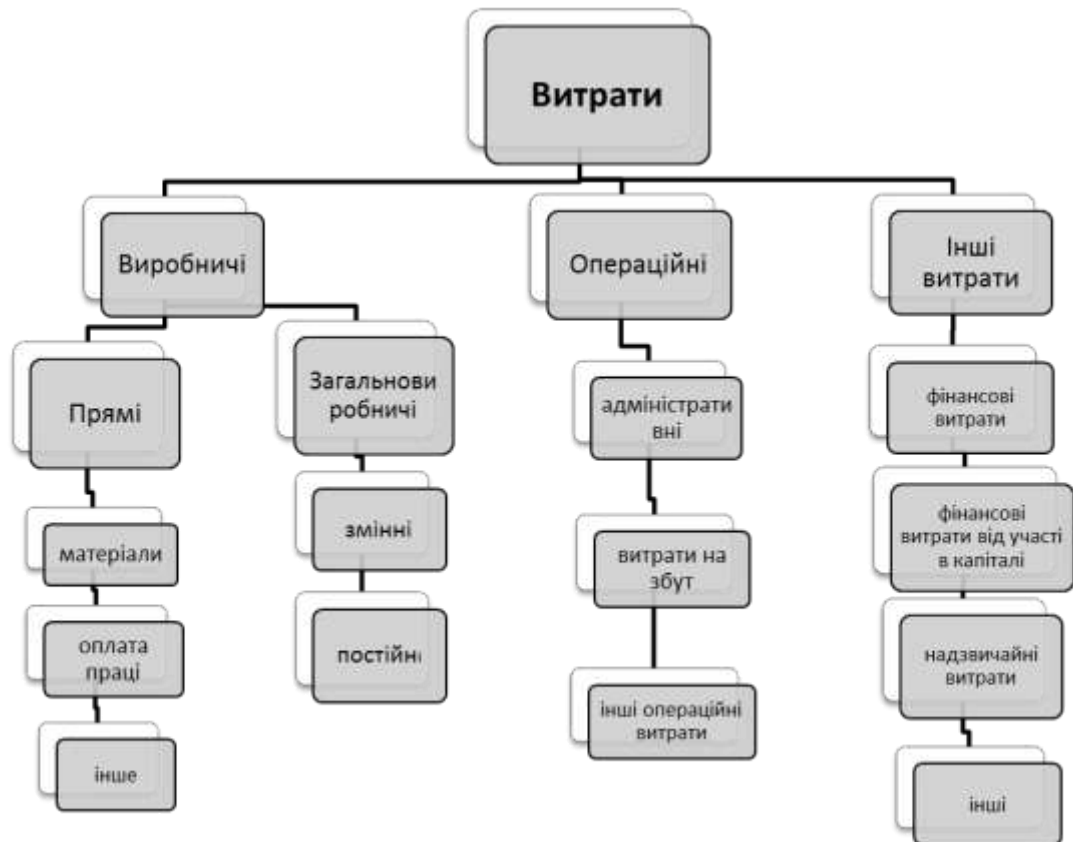

Рис 1.1. Економічна суть витрат

Особливе місце у сучасних дослідженнях посідає класифікація витрат для прийняття управлінських рішень, яка базується на принципі «різні витрати - для

різних цілей». Як зазначає вчений Бутинець Ф.Ф., релевантність витрат визначається їх здатністю змінюватися залежно від прийнятого рішення [8]. На його думку, для управлінських потреб доцільно розрізнити релевантні й нерелевантні, вичерпні й невичерпні, постійні й змінні витрати. Гапасим П.М. у своїх працях підкреслює, що такий підхід сприяє підвищенню обґрунтованості управлінських рішень у коротко- і довгостроковій перспективі .

В українській практиці обліку найпоширенішими є класифікації за економічними елементами та статтями калькуляції. Однак, як справедливо відзначає Волкова І.А., цього недостатньо для аналітичного управління витратами, оскільки такий підхід не розкриває цільового спрямування витрат і не дозволяє оцінити їх вплив на результат [12]. Тому актуальним стає поєднання облікових і управлінських класифікацій, що забезпечує комплексний підхід до формування собівартості.

Нападовська Л.В. акцентує, що ефективна класифікація має бути адаптивною та забезпечувати можливість швидкого перерозподілу інформації відповідно до змін умов господарювання [38]. У цьому контексті Білоусова І.В. пропонує підхід, за якого витрати групуються не лише за об'єктами обліку, а й за центрами відповідальності, що підвищує рівень контролю та аналітичності управлінських звітів [6].

Відповідно до наведених принципів, витрати підприємства поділяються за низкою ознак, що дає змогу формувати аналітичну інформацію для потреб фінансового й управлінського обліку. Узагальнену структуру класифікаційних ознак витрат наведено в Додатку А.

Таким чином, у сучасній науковій літературі поняття витрат трактується як складна економічна категорія, що характеризує процес використання ресурсів у діяльності підприємства. Класифікація витрат, своєю чергою, є основою для побудови ефективної системи обліку, аналізу та контролю, спрямованої на підвищення результативності управлінських рішень. Її гнучкість

і багатовимірність визначають здатність підприємства адаптуватися до змін ринкових умов і забезпечувати економічну стійкість у довгостроковій перспективі.

1.2. Облік і аналіз витрат як інформаційна основа для прийняття управлінських рішень

У сучасних умовах господарювання ефективність управління підприємством значною мірою залежить від якості інформації, яка використовується керівництвом у процесі планування, аналізу, контролю та прийняття управлінських рішень. Одним із найважливіших джерел такої інформації є дані про витрати, що формуються в системі бухгалтерського та управлінського обліку. Саме облік витрат забезпечує підприємство достовірною, своєчасною та релевантною інформацією про використання ресурсів, рівень собівартості, структуру витрат та їх вплив на результативність діяльності. У цьому контексті особливу увагу дослідники приділяють тому, щоб облікова інформація була не лише фактичною, а й аналітично орієнтованою, здатною забезпечувати управлінські потреби різних рівнів.

Як зауважив Голов С.Ф. система обліку витрат має подвійне призначення: з одного боку, вона забезпечує формування даних для фінансової звітності, з іншого - слугує інформаційною базою для управління та контролю, оскільки включає методи групування, вимірювання і відображення витрат у процесі діяльності [13]. На думку Атамаса П.Й. інформація про витрати є ключовим елементом для планування виробничих процесів, оскільки саме вона дозволяє визначити економічну доцільність операцій, оцінити ефективність використання ресурсів і обґрунтувати управлінські рішення [4].

Важливість обліку витрат для управління підкреслює вчена Білоусова І.В., яка наголошує, що система обліку витрат має бути не лише інструментом

відображення фактів господарської діяльності, а й засобом формування інформаційної моделі діяльності підприємства. Це означає, що облік має бути зорієнтований на формування інформації, яка необхідна різним групам користувачів - як внутрішніх, так і зовнішніх [6]. Таким чином, облік витрат виступає основою для здійснення аналізу собівартості, визначення фінансових результатів, контролю за виконанням бюджетів та оцінки ефективності управлінських рішень.

Сучасні українські дослідники зазначають, що якість інформації про витрати значною мірою залежить від організації виробничого процесу. Так, Нападовська Л.В. підкреслює, що система обліку витрат має відображати закономірність формування собівартості продукції та забезпечувати її аналітичний розріз, що є критичним для ефективного управління виробництвом [38]. Водночас Лень В.С. вважає, що облік витрат повинен забезпечувати деталізацію інформації за місцями виникнення витрат, центрами відповідальності та видами продукції, що створює основу для контролю й оперативного управління [34].

Важливою функцією обліку витрат є забезпечення керівництва інформацією для прийняття управлінських рішень, тобто релевантних витрат [8]. Саме релевантна інформація дозволяє оцінити наслідки альтернативних варіантів діяльності, наприклад, визначити доцільність запуску нового продукту, зміни обсягу виробництва, виробу постачальника чи модернізації технологічного процесу.

Згідно з підходом Парасій-Вергуненко І.М., якість обліку витрат визначається здатністю системи забезпечувати керівників інформацією про економічні наслідки діяльності, зокрема відхилення від бюджетів, перевитрати ресурсів, зміну структури витрат, ефективність використання матеріалів та основних засобів [46]. Це дає змогу оцінити не лише фактичний стан справ, а й прогнозувати майбутні результати діяльності, формувати стратегію та тактику

управління.

Особливе значення в сучасній теорії та практиці має інтеграція обліку витрат з управлінським аналізом. На думку Грещака М.Г., саме поєднання облікових даних із методами економічного аналізу дозволяє визначити резерви зниження собівартості, оптимізувати структуру витрат та здійснювати контроль та ефективність діяльності підприємства [14]. У своїх роботах вчений підкреслює що аналітична функція обліку є невід'ємною частиною процесу прийняття управлінських рішень.

Управлінський облік витрат як зазначає Добровський В.М. характеризує орієнтацію на майбутнє та передбачає не лише фіксацію витрат а й моделювання можливих сценаріїв розвитку діяльності [17]. Він наголошує, що інформація про витрати, сформована в системі управлінського обліку, має передбачати її застосування для:

- прогнозування витрат;
- обґрунтування планів;
- оцінювання ефективності процесів;
- формування цінової політики;
- бюджетування та контролю.

У науковій літературі підкреслюється, що така орієнтація на майбутнє є ключовою рисою сучасного управлінського обліку, що відрізняє його від фінансового.

Таким чином, облік витрат виступає ключовим елементом інформаційної системи підприємства, оскільки забезпечує структуровані, достовірні й аналітично придатні дані, необхідні для прийняття управлінських рішень. Його організація визначає можливість підприємства ефективно планувати діяльність, контролювати витрати, ідентифікувати резерви підвищення рентабельності та забезпечувати фінансову стабільність. У цьому контексті облік витрат є не лише обліковим процесом, а й важливою складовою системи стратегічного та

оперативного управління.

Організація обліку витрат визначає лише вихідну інформаційну базу, однак для реального управління витратами цього недостатньо. Ефективність управлінських рішень залежить від того, наскільки глибоко підприємство здійснює аналіз витрат, виявляє чинники їх формування, визначає тенденції змін та оцінює можливі сценарії розвитку подій. Саме тому методологічні підходи до аналізу витрат є ключовим елементом системи управління підприємством, оскільки забезпечують керівництво не лише фактологічною, а й аналітичною та прогностичною інформацією. Сучасна економічна література наголошує, що аналіз витрат має базуватися не лише на оцінці минулих даних, а й на прогнозуванні та моделюванні майбутніх результатів діяльності. Структуру витрат підприємства подано на рис. 1.2.

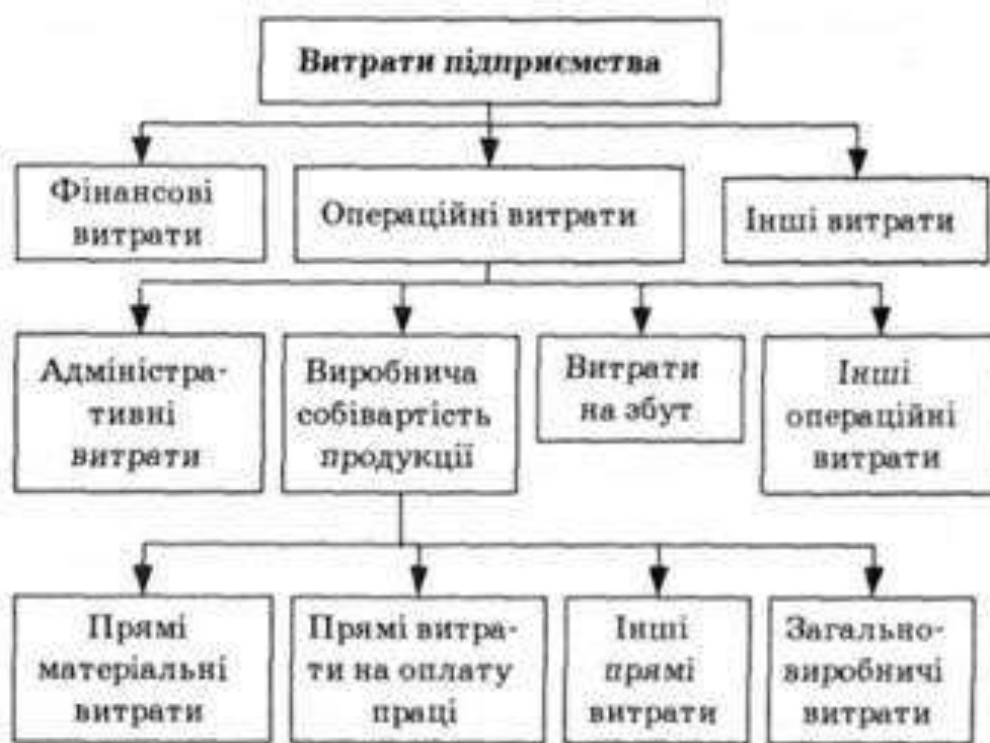

Рис 1.2. Структура витрат підприємства

Як підкреслює Грещак М.Г., методологія аналізу витрат повинна враховувати взаємозв'язок між витратами, обсягом виробництва та фінансовими

результатами, що дозволяє визначити резерви підвищення ефективності та зниження собівартості [14]. На його думку, аналіз витрат є не просто оцінкою їх рівня, а комплексним дослідженням факторів, що формують собівартість, включаючи ресурси, технологію та організацію виробничих процесів.

Важливе місце у методології аналізу витрат займає класифікаційний підхід, який дає змогу систематизувати витрати за економічним змістом, місцями виникнення, центрами відповідальності та поведінкою щодо зміни обсягів виробництва. Як зазначає Лень В.С., саме класифікація дозволяє застосовувати адекватні методи аналізу до різних груп витрат, забезпечуючи точність оцінювання та можливість управління ними [34].

Одним із ключових методологічних інструментів є факторний аналіз, який дає змогу виявити вплив окремих факторів на рівень витрат та собівартість. На думку Парасій-Вергуненко І.М., факторний аналіз є основою для ідентифікації відхилень, пошуку причин перевитрат та визначення резервів оптимізації витрат [46]. Факторний підхід включає аналіз трудових, матеріальних, технологічних і фінансових факторів, які формують витрати.

У сучасній практиці також широко застосовується маржинальний аналіз, який дозволяє визначити точку беззбитковості, маржинальний дохід та межі релевантності. Як підкреслює Бутинець Ф.Ф., маржинальний аналіз є незамінним інструментом прийняття рішень щодо ціноутворення, оптимізація асортименту продукції, визначення критичних обсягів виробництва та оцінювання ефективності проектів [8]. Він дозволяє оцінити, як зміна обсягу виробництва впливає на витрати й прибуток, що є важливим у нестабільних економічних умовах.

Не менш важливим напрямом є аналіз релевантних витрат, який передбачає врахування лише тих витрат, які змінюються залежно від прийнятого управлінського рішення. За словами Атамаса П.Й., релевантний аналіз допомагає обґрунтувати вибір між альтернативами, зокрема у питаннях

вибору технології, модернізації виробництва, заміни обладнання чи аутсорсингу окремих функцій [4].

У системі стратегічного управління значну роль відіграє CVP-аналіз (cost-volume-profit analysis), який базується на взаємозв'язку «витрати-обсяг-прибуток». Як зазначає Голов С.Ф., цей підхід дозволяє оцінювати довгострокові наслідки управлінських рішень, прогнозувати фінансові результати, визначити чутливість прибутку до зміни ринкових і виробничих умов [13]. CVP-аналітика є важливою не лише для оперативного управління, а й для стратегічного планування.

У сучасних умовах цифровізації економіки зростає значення економіко-математичного моделювання в аналізі витрат. За висновками Білоусової І.В., моделювання дає змогу оцінити ефективність альтернативних варіантів діяльності за умов невизначеності, оптимізувати структуру витрат та мінімізувати ризики управлінських рішень [6]. Математичні моделі дозволяють досліджувати залежності між витратами та іншими показниками, а також формувати прогнозні сценарії.

Методика аналізу витрат також включає бюджетний контроль, який забезпечує порівняння фактичних показників із плановими та виявлення відхилень. На думку Добровського В.М., бюджетування є основою управлінського контролю, оскільки дозволяє координувати діяльність підрозділів, визначити відповідальних осіб та забезпечувати економію ресурсів [17].

З огляду на зазначене можна стверджувати, що методологічні підходи до аналізу витрат охоплюють широкий спектр методів і аналітичних процедур. Їхнє застосування створює інформаційну базу для прийняття управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію витрат, підвищення ефективності діяльності та забезпечення фінансової стабільності підприємства. Сучасний аналіз витрат має базуватися на принципах системності, релевантності,

комплексності та оперативності, забезпечуючи підприємству стратегічну гнучкість та конкурентоспроможність.

1.3. Нормативно-правове регулювання обліку витрат в Україні та за міжнародними стандартами

Система обліку витрат функціонує в межах визначеного нормативно-правового поля, яке формує вимоги до визнання, оцінки, класифікації та розкриття інформації про витрати підприємств. Нормативне забезпечення є основою для забезпечення достовірності облікових даних, порівнянності звітності та уніфікації методичних підходів. У сучасних умовах інтеграції України у світовій економічній простір роль нормативного регулювання обліку витрат зростає, оскільки воно має враховувати як національні особливості, так і міжнародні вимоги.

В Україні нормативно-правове регулювання обліку витрат ґрунтується на багаторівневій системі. Базовим актом є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який визначає загальні принципи організації обліку, критерії визнання витрат та вимоги до фінансової звітності. У статті 1 Закону визначено, що «витрати - це зменшення економічних вигод у результаті вибуття активів або зростання зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства, крім випадків розподілу між власниками»[53].

Другим рівнем регулювання є Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, зокрема НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»[39], НП(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати»[40], НП(С)БО 16 «Витрат»[41]. Норми НП(С)БО 16 [42] застосовують усі суб'єкти господарювання, крім банків, бюджетних установ і суб'єктів, що звітують за МСФЗ. Вони не поширюються на витрати пов'язані з первісним визнанням та

переоцінкою окремих об'єктів, зокрема, біологічних активів і сільськогосподарської продукції

На думку Нападовської Л.В., нормативні засади, закладені у НП(С)БО, спрямовані на забезпечення єдиного методичного підходу до відображення витрат у фінансовій звітності, однак вони переважно зорієнтовані на фінансовий облік і не враховують багатьох аспектів управлінського аналізу [38]. Аналогічну позицію висловлює Атамас П.Й., зазначаючи, що чинні стандарти регламентують класифікацію та склад витрат, проте обмежуються лише потребами зовнішнього користувача, тоді як управлінські завдання вимагають ширшого підходу [4].

Наступний рівень нормативного регулювання представлений методичними рекомендаціями, галузевими положеннями та внутрішніми регламентами підприємств. Міністерство фінансів України розробляє рекомендації щодо калькулювання собівартості продукції, обліку виробничих запасів, витрат майбутніх періодів, що деталізують вимоги НП(С)БО та сприяють їх практичному застосуванню. Рекомендації широко використовуються підприємствами як інформаційна та методична база. Як відзначає Лень В.С., методичні рекомендації виконують важливу роль у конкретизації загальних норм, дозволяючи підприємствам адаптувати нормативні положення до специфіки власної діяльності [34].

Питання інвентаризаційного підтвердження витрат регламентовано Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань, що встановлює обов'язковість інвентаризації, порядок її проведення, склад комісії та оформлення результатів [50]. Окремі методичні рекомендації деталізують порядок планування, обліку і калькулювання собівартості продукції, робіт, послуг. Зокрема структура статей калькуляції та методику розподілу непрямих витрат, такі документи мають рекомендаційний характер і конкретизують застосування НП(С)БО 16 в обліковій політиці підприємства.

Паралельно з національною системою обліку активним є процес гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). Усе більше підприємств застосовують МСФЗ або готують звітність за ними для інвесторів і партнерів. Нормативним документом, який регламентує застосування міжнародних стандартів, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»[53], що передбачає їх обов'язкове використання для публічних акціонерних товариств, банків, страхових компаній та підприємств, що становлять суспільний інтерес.

Зіставлення з міжнародною практикою показує, що визначення та регулювання витрат у МСФЗ «розподілене» між окремими стандартами: МСБО (IAS) 1 «подання фінансових звітів», МСБО 16 «Основні засоби», МСБО 18 «Дохід», МСБО 23 «Витрати на позики», МСБО 38 «Нематеріальні активи» тощо. Важливо відзначити, що, на відмінну від національної практики, у складі МСФЗ відсутній окремий «загальний» стандарт про витрати. Підходи до їх тлумачення, класифікацій та подання формуються сукупно, зокрема через вимоги щодо подання витрат за характером (амортизація, матеріали, оплата праці, транспортні витрати тощо) або за функціями (собівартість реалізації, витрати на збут, адміністративні) у звіті про фінансові результати [18; 19]. При цьому фундаментальні принципи визнання доходів і відповідних витрат забезпечують одночасність їх відображення, якщо вони впливають з одних і тих самих операцій, що забезпечує співставність показників у звітності [18; 19].

Парасій-Вергуненко І.М. наголошує, що головна відмінність між НП(С)БО та МСФЗ полягає у підході до оцінки: МСФЗ орієнтовані на справедливу вартість, тоді як національні стандарти - переважно на історичну собівартість. Це впливає на формування витрат, зокрема прі оцінці запасів, основних засобів, амортизації та фінансових інструментів[46].

Порівняльний аналіз підходів НП(С)БО та МСФЗ щодо витрат засвідчує наявність низки важливих методичних відмінностей, які показані в таблиці 1.2.

Відмінності проявляються у рівні деталізації вимог : НП(С)БО 16 містить структурований перелік витрат, що не включаються до звіту про фінансові результати, тоді як у МФСЗ відповідні положення «розподілені» між кількома стандартами, що потребує комплексного підходу при їх застосуванні.

Таблиця 1.2

Порівняльний аналіз підходів НП(С)БО та МФСЗ щодо витрат

№	Критерій порівняння	Підхід НП(С)БО	Підхід МФСЗ (IAS/IFRS)
1	Наявність єдиного стандарту щодо витрат	Існує спеціальний стандарт НП(С)БО 16 «Витрати», який комплексно регулює склад, класифікацію та методологію формування витрат.	Окремого стандарту «Витрати» немає: положення розподілене між IAS 1, IAS 2, IAS 16, IAS 23, IAS 38 та ін.
2	Класифікація витрат	Чітке розмежування за економічними елементами та статтями калькуляції.	Класифікація здійснюється за характером або за функцією: статті калькуляції не регламентуються.
3	Розмежування витрат діяльності та періоду	Виокремлено виробничу собівартість та витрати періоду (адміністративні, витрати на збут тощо).	У IAS 2 виробничі витрати визначаються як частина вартості запасів; інші витрати трактуються як витрати періоду.
4	Визнання витрат	Витрати визначаються при вибутті активів або збільшенні зобов'язань згідно з принципом відповідності доходам.	Витрати визначаються одночасно з доходами, якщо існує причинно-наслідковий зв'язок (IFRS 15).
5	Загальновиробничі витрати	Поділяються на змінні та постійні з визначеним порядком їх розподілу.	Розподіл менш регламентований; компанія сама визначає методики.
6	Невиробничі витрати	Не включаються до виробничої собівартості продукції та визначаються витратами періоду.	Витрати не капіталізуються та визначаються витратами періоду відповідно до IAS 2.
7	Оцінка та розкриття інформації	Переважає історична собівартість; обсяг розкриття інформації обмежений рамками НП(С)БО.	Ширший спектр оцінок (справедлива, амортиз., тощо) та значно ширші вимоги до розкриття.
8	Гнучкість застосування	Високий рівень регламентації; менше варіантів для облікової політики.	Висока гнучкість і можливість вибору підходів.

Суттєво різняться підходи до класифікації витрат у національних стандартах наголос робиться на поділі за видами діяльності, економічними елементами та статтями калькуляції, у той час як МФСЗ орієнтовані на

групування витрат за характером або функцією, що забезпечує більшу гнучкість у формуванні звітності. Також різним є підхід до визнання витрат: якщо НП(С)БО 16 ґрунтується на відображенні витрат за фактом вибуття активів чи збільшення зобов'язань, то МСФЗ виходять з одночасного визнання витрат і доходів за наявності економічного зв'язку між ними.

Важливою є відмінність у трактуванні загальновиробничих витрат: НП(С)БО детально визначає їх склад та порядок розподілу, тоді як МСФЗ містять більш загальні вимоги, розподіляючи аспекти між IAS 2 та IAS 1.

Узагальнюючи зазначене, слід підкреслити, що нормативно-правове регулювання обліку витрат в Україні є багаторівневим і концептуально сумісним із міжнародними підходами. Водночас МСФЗ пропонують більш гнучкий підхід, орієнтований на потреби користувачів та економічний зміст господарських операцій. Гармонізація національних та міжнародних норм є необхідною умовою підвищення якості фінансової звітності та інтеграції українських підприємств у глобальний економічний простір.

Висновки до розділу 1

1. Проведене дослідження показало, що витрати є багатоаспектною економічною категорією, яка одночасно відображає споживання ресурсів та формує інформаційну основу для оцінки результативності діяльності підприємства. Узагальнення поглядів науковців дало змогу підкреслити подвійний характер витрат: як економічної величини, що характеризує зменшення економічних вигід, та як інформаційної категорії, яка забезпечує керівництво релевантними даними для прийняття рішень.

2. Багатогранність економічної сутності витрат зумовлює потребу в їх систематизації. Розглянуті підходи до класифікації підтвердили, що її ефективність визначається здатністю забезпечувати аналітичну придатність

даних, узгодженість із галузевими особливостями та підтримку управлінських цілей. Важливим є поєднання фінансових і управлінських класифікацій, що дозволяє сформувати цілісне уявлення про структуру витрат і їхній вплив на діяльність підприємства.

3. Облік витрат розглянуто як ключовий елемент інформаційної системи підприємства, що забезпечує узгоджене формування даних для фінансової звітності та внутрішнього управління. Виявлено, що якість управлінських рішень значною мірою залежить від організації обліку, рівня деталізації даних за місцями виникнення, центрами відповідальності та видами діяльності, що створює умови для ефективного контролю й планування.

4. Методологічні підходи до аналізу витрат охоплюють широкий спектр інструментів - від факторного та маржинального аналізу до CVP-аналізу й економіко-математичного моделювання. Їх використання дозволяє не лише досліджувати зміни в структурі витрат, а й оцінювати вплив ключових чинників на собівартість, визначати прогностичні тенденції та обґрунтовувати альтернативи управлінських рішень.

5. Нормативно-правове забезпечення обліку витрат в Україні має багаторівневий характер і охоплює законодавчі акти, національні стандарти бухгалтерського обліку та методичні рекомендації. Таке середовище забезпечує методологічну узгодженість облікових процедур, однак водночас потребує адаптації до управлінських завдань, що особливо актуально для підприємств, діяльність яких залежить від точності калькулювання й контролю витрат.

6. Порівняння НП(С)БО з МСФЗ засвідчило наявність як спільних принципів, так і суттєвих методологічних відмінностей, зокрема у підходах до оцінки та розкриття інформації. МСФЗ характеризуються більшим ступенем гнучкості та орієнтацією на економічну сутність операцій, тоді як НП(С)БО передбачають більш детальну регламентацію.

РОЗДІЛ 2. СТАН ОБЛІКУ ВИТРАТ ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Аналіз фінансово-економічних показників діяльності ПП «АБЛА ЦЕНТР»

ПП «АБЛА ЦЕНТР» є сільськогосподарським підприємством, що спеціалізується на свинарстві повного циклу - від вирощування молодняку та реалізації готової продукції. Діяльність підприємства спрямована на забезпечення стабільного виробництва високоякісної свинини, ефективне використання біологічних і матеріальних ресурсів, підвищення продуктивності тварин та зміцнення позицій на рику м'ясної продукції. Підприємство було засновано 9 вересня 2010 року.

Юридична адреса підприємства: 52029, Україна, Дніпропетровська область, Дніпровський район, с. Степове, вул. Слобожанська, буд. 11.

Фактична адреса підприємства розміщена в трьох селах Дніпропетровської області: с. Васильківка, с. Жданівка, с. Степове. Там розміщені ферми підприємства з розведення свиней.

Директор ПП «АБЛА ЦЕНТР» - Хасенко Олександр Сергійович, головний бухгалтер - Болюбас Лариса Василівна.

Загальний розмір статутного капіталу ПП «АБЛА ЦЕНТР» становить 6000000 гривень. До засновників підприємства належать: Сімонян Маріне Геворківна (з часткою 55%) та Куюмчян Цовінар Санасарівна (з часткою 45%).

Основна мета підприємства полягає у досягненні сталого економічного розвитку шляхом збільшення обсягів виробництва, підвищення рентабельності, забезпечення продовольчої безпеки регіону та задоволення потреб споживачів у якісній тваринницькій продукції. Підприємство прагне ефективно

організувати виробничі процеси, впроваджувати сучасні технології утримання й годівлі поголів'я, раціонально використовувати ресурси та забезпечувати високу конкурентоспроможність на аграрному ринку.

Основним видом діяльності згідно КВЕД є: 01.46 - розведення свиней.

Проаналізувавши діяльність ПП «АБЛА ЦЕНТР» з економічної точки зору, провівши оцінку майна та капіталу за 2020-2024рр. за допомогою Додатку Б можна зробити висновки, які характеризують розвиток підприємства, ефективність управління ресурсами та фінансову стійкість. Аналіз показує, що підприємство за 5 років суттєво збільшило масштаби своєї діяльності. Загальна вартість активів за цей період зросла з 47,36 млн грн до 201,38 млн грн, тобто збільшилась на 425,21%. Це означає, що підприємство розширює виробництво, активно розвиває тваринницький напрям і залучає більше ресурсів до операційної діяльності.

Найбільш помітні структурні зміни відбулися серед оборотних активів, обсяг яких збільшився на 638,89%. Зокрема, значно зросла поточна дебіторська заборгованість. Приріст становив 7425%, або у 74 рази, що свідчить про розширення кола покупців та відтермінування платежів. Однак така динаміка потребує посиленого контролю, адже значні суми дебіторської заборгованості можуть негативно впливати на оперативну ліквідність.

Аналогічно суттєво зросли грошові кошти та їх еквіваленти - з 6,1 тис.грн до 7,33 млн. грн, що становить збільшення на 120152%. Таке різке зростання демонструє зміцнення платоспроможності підприємства та формування фінансового резерву.

Запаси за 5 років збільшилися на 253,66%. Це природно для сільськогосподарського підприємства, оскільки потреба в кормах, ветеринарних препаратах та матеріалах зростає разом зі збільшенням поголів'я.

Необоротні активи за досліджуваний період зменшилися на 20,43%. Основні засоби скоротилися на 32,52%. Довгострокові біологічні активи

зменшилися на 5,24%, що пояснюється переходом частини тварин до поточних біологічних активів.

Позитивною є динаміка власного капіталу, який зріс із 30,25 млн грн у 2020 році до 123,93 млн грн у 2024 році, тобто на 409,65%. Це свідчить про прибуткову діяльність підприємства та накопичення фінансового потенціалу. Збільшення власного капіталу переважно сформовано за рахунок нерозподіленого прибутку.

Поточні зобов'язання зросли з 17,11 млн грн до 77,45 млн грн, що становить 452,73% до рівня 2020 року. Зростання є пропорційним до розширення діяльності підприємства, однак потребує контролю, щоб забезпечити стабільність платіжної дисципліни. Поточна кредиторська заборгованість збільшилася у 2,46 рази.

Далі проаналізуємо рух та функціональний стан основних засобів представлений в Додатку В. Дані таблиці свідчать, що протягом 2020-2024 рр. відбулися суттєві зміни в обсягах та структурі основних засобів підприємства. Вартість основних засобів на початок року зросла на 114%. Аналогічна тенденція характерна і для вартості основних засобів на кінець року, яка збільшилася на 17%, що свідчить про певний розвиток матеріально-технічної бази.

Надходження основних засобів мало нерівномірний характер. Найбільший приріст зафіксовано у 2023 році - 1558,8 тис. грн, тоді як у 2022 році оновлення зовсім не відбувалося. Загалом за період надходження збільшилися у 3,08 рази, однак обсяги оновлення залишаються порівняно невеликими, що вказує на повільні темпи модернізації. Вибуття основних засобів протягом усіх років не спостерігалось, тому коефіцієнт вибуття дорівнює нулю.

Річний приріст вартості основних засобів практично дублює тенденції оновлення: найбільше збільшення у 2023 році, натомість у 2022 році зростання

не було. Темп приросту в окремі роки коливався в межах 0-10,5%, а темп зростання - у межах 100-118,8%, що свідчить про нестабільність інвестицій у технічні ресурси та залежність від фінансових можливостей підприємства в окремі роки. Динаміку показників структури капіталу підприємства наведено на рис. 2.1.

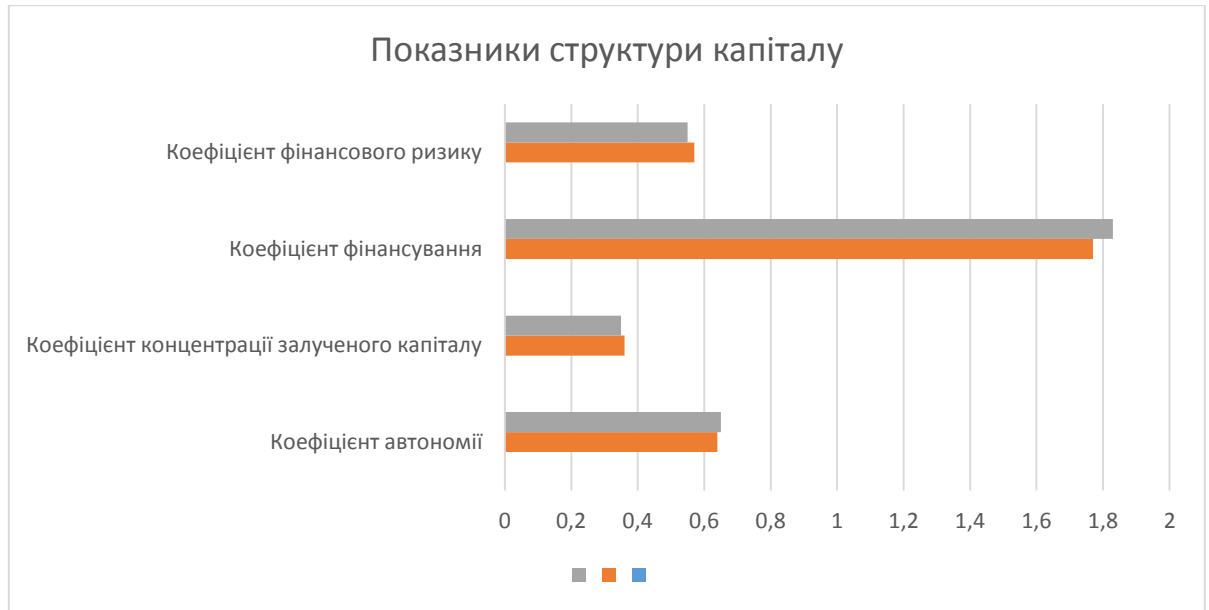

Рис 2.1. Показники структури капіталу

Показники зносу основних засобів демонструють стійке погіршення технічного стану. Коефіцієнт зносу на початок року зріс з 14,2% до 50,5%, тобто більш ніж утричі. На кінець року коефіцієнт зносу становив уже 57,2%, що також підтверджує інтенсивне фізичне старіння основних засобів. Відповідно, коефіцієнт придатності знизився з 85,8% до 49,5% на початок року та з 74,2% до 42,8% на кінець року.

На основі аналізу фінансових результатів і рентабельності господарюючого суб'єкта в Додатку Д, можна зробити наступні висновки. Проведений аналіз фінансових результатів підприємства показує, що у 2020-2024 роках діяльність ПП «АБЛА ЦЕНТР» характеризувалася інтенсивним зростанням обсягів реалізації та одночасним посиленням витратного

навантаження. Чистий дохід збільшився більш ніж у шість разів, що свідчить про розширення масштабів виробництва та зростання попиту на продукцію. Найсуттєвіший приріст відбувся у 2023-2024 роках, коли підприємство вийшло на новий рівень операційної активності.

Паралельно з доходами зростали й операційні витрати, причому їхній темп випереджав динаміку виручки. Основним чинником цього стало подорожчання виробничих ресурсів, що призвело до зниження валової рентабельності. Незважаючи на це, підприємству вдалося утримати позитивне значення валового прибутку протягом усього періоду, хоча його частка в доході суттєво коливалася та у 2024 році досягла лише 6,98%.

Фінансові результати до оподаткування та чистий прибуток залишалися позитивними у всі досліджувані роки. Важливо, що у 2024 році частина прибутку була сформована за рахунок фінансових доходів, що підсилює загальний результат, але одночасно свідчить про залежність підприємства від неопераційних джерел. Рентабельність чистого прибутку мала нерівномірний характер, що пов'язано зі зміною співвідношення між доходами, витратами та фінансовими надходженнями.

У цілому, підприємство демонструє здатність забезпечувати прибутковість навіть в умовах суттєвого зростання витрат. Проте динаміка показників вказує на необхідність посилення контролю за собівартістю та підвищення ефективності основної діяльності для зменшення залежності від зовнішніх фінансових доходів і стабілізації рентабельності у майбутні періоди.

В Додатку Е «Оцінка фінансової стійкості ПП «АБЛА ЦЕНТР» ЗА 2020-2024 рр.» представлена динаміка показників фінансової стійкості. Результати оцінки даних показників показують, що у 2020-2024 рр. ПП «АБЛА ЦЕНТР» загалом утримувало прийнятний рівень фінансової незалежності, хоча окремі тенденції свідчать про поступове зростання навантаження залучених коштів. Коефіцієнт автономії протягом періоду переважно перевищував нормативне

значення, а максимального рівня досяг у 2022 році - 0,73, що свідчить про високу частку власного капіталу в структурі фінансування. Водночас у 2024 році його значення знизилося до 0,62, тобто лише 96% від рівня 2020 року, що вказує на активніше залучення короткострокових зобов'язань у поточній діяльності.

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу демонструє протилежну динаміку: з 2020 року він зріс на 6%. Схожі тенденції спостерігаються й за коефіцієнтом фінансового ризику, який збільшився з 0,57 до 0,62. Хоча його значення не перевищує критичний рівень, динаміка показує, що фінансове навантаження на підприємство зростає.

Показники стану оборотних активів відображають значно активнішу позитивну динаміку. Коефіцієнт маневреності власного капіталу збільшився у 9 разів. Підприємство у 2024 році має значно більший обсяг власних коштів, придатних для швидкого реагування на зміни операційної діяльності. Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів також має стабільно високе значення та перевищує норматив у всі роки, а до 2024 року сягнув 0,59, що на 41% більше рівня 2020 року. Особливо важливо, що забезпеченість запасів істотно покращилася - коефіцієнт виріс удвічі, що означає достатність власного капіталу для формування виробничих запасів.

Разом з тим коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів упродовж перших чотирьох років залишався на нульовому рівні, що свідчило про повну їх відсутність. Лише у 2024 році показник підвищився до 0,05, тобто підприємство отримало можливість спрямовувати частину власного капіталу на покриття оборотних потреб. Хоча значення ще дуже низьке, сама поява позитивного результату є важливим сигналом підвищення фінансової гнучкості.

Розглянувши Додаток Ж «Оцінка ліквідності, платоспроможності та оборотності оборотних активів господарюючого суб'єкта ПП "АБЛА ЦЕНТР" за 2020-2024 рр.» бачимо, що аналіз показників свідчить про суттєве покращення

здатності підприємства своєчасно виконувати свої короткострокові зобов'язання. Найбільш помітні зміни відбулися у складі високоліквідних активів. Якщо у 2020 році їх обсяг становив лише 6,1 тис. грн, то у 2024 році він зріс до 7329,3 тис. грн, тобто в 1201 раз більше, ніж у 2020 році. Середньоліквідні активи також зросли у понад 60 разів, що свідчить про збільшення дебіторської заборгованості та іншої короткострокової оборотної складової.

Порівняння ліквідних груп активів із відповідними групами зобов'язань показує, що у 2020-2022 роках підприємство відчувало дефіцит ліквідності на найкоротших інтервалах: високоліквідні активи значно поступалися обсягу найбільш термінових зобов'язань. Проте у 2024 році ситуація змінилася - обсяг А1 став у 238 разів вищим, ніж П1, що означає повернення до стійкого надлишку короткострокових активів. Схожа ситуація спостерігається і за групами А2-П2: до 2022 р. середньоліквідні активи не покривали поточних зобов'язань, проте в 2023-2024 рр. співвідношення різко покращилося.

Коефіцієнти ліквідності підтверджують зазначені тенденції. Коефіцієнт абсолютної ліквідності до 2023 року залишався майже нульовим, але в 2024 році зріс до 0,0946, що хоч і нижче нормативного рівня, але вказує на суттєве зміцнення платоспроможності. Проміжний коефіцієнт покриття збільшився до 0,81, перевищивши нормативне значення. Загальний коефіцієнт покриття коливався в межах 2,23-2,75, що свідчить про достатність оборотних активів для погашення всіх короткострокових зобов'язань.

Коефіцієнт загальної платоспроможності протягом усього періоду залишався на високому рівні, хоча у 2024 році спостерігається певне його зниження. Це пов'язано зі збільшенням кредиторської заборгованості в умовах розширення діяльності. Коефіцієнт завантаження оборотних активів у 2021-2022 рр. був досить високим, що вказувало на надмірне накопичення активів щодо доходів. У 2023 році він зменшився до оптимальних значень, але у 2024

році знову зріс до 0,97, що означає зростання потреби в оборотному капіталі на одиницю доходу.

Проаналізувавши Додаток 3 «Показники ділової активності ПП «АБЛА ЦЕНТР» за 2020-2024 рр», можна зробити висновок, що підприємство розвивалося досить динамічно, хоча темпи обігу ресурсів були нерівномірними. Найбільший стрибок відбувся у 2023-2024 рр., коли чистий дохід зріс у декілька разів, що підштовхнуло більшість коефіцієнтів до покращення. У ці роки підприємство ефективніше використовувало як капітал, так і основні засоби.

Разом з тим у 2021-2022 роках спостерігалось суттєве уповільнення оборотності - активи накопичувалися швидше, ніж приносили дохід. Це призводило до збільшення тривалості одного обороту та зниження ефективності використання ресурсів. Особливо це помітно за коефіцієнтом обертання оборотних активів та запасів, які у ці роки оберталися вкрай повільно.

Певні проблеми видно і в динаміці дебіторської заборгованості: у 2021-2022 роках вона була майже відсутня, а вже у 2023-2024 рр. різко зросла, що збільшило строки її погашення. Це свідчить про потребу посилити контроль за розрахунками з покупцями.

Комплексна (рейтингова) оцінка фінансового стану ПП «АБЛА ЦЕНТР» наведена у додатку К. Упродовж 2020-2024 рр. інтегрований показник фінансового стану коливався в межах від 5,50 до 6,79 балів, що відповідає переважно класу «Б» (достатній рівень фінансової стійкості з наявним потенціалом зростання). Найнижче значення інтегрального показника зафіксовано у 2021 році (5,50 бала), що корелює з уповільненням оборотності активів та зростанням витратного навантаження. Найвищий рівень рейтингу спостерігався у 2020 та 2023 роках (6,79 та 6,75 бала відповідно), коли підприємство демонструвало більш збалансовані співвідношення між доходами, витратами, структурою капіталу та ліквідністю.

Позитивний вплив на інтегральну оцінку фінансового стану справили високі значення коефіцієнта автономії, зростання рентабельності власного капіталу та покращення показників ліквідності у 2023-2024 рр. Разом з тим стримуючими факторами залишаються підвищений рівень зносу основних засобів, нерівномірна оборотність оборотних активів, а також посилення залежності від залученого капіталу й збільшення частки короткострокових зобов'язань у структурі пасивів.

Отже, рейтингова оцінка підтверджує, що ПП «АБЛА ЦЕНТР» у досліджуваній період зберігало достатній рівень фінансової стійкості та платоспроможності, однак потребує подальшого підвищення ефективності використання активів, оптимізації структури капіталу та активізації інвестицій у оновлення матеріально-технічної бази.

Узагальнюючи результати аналізу фінансово-економічних показників ПП «АБЛА ЦЕНТР» за 2020-2024 рр., можемо зробити висновок, що підприємство динамічно нарощує масштаби діяльності та фінансовий потенціал: суттєво зросли вартість активів, власний капітал і чистий дохід, покращилися показники ліквідності та забезпеченості оборотними ресурсами. Водночас виявлено й низку стримуючих чинників, зокрема зростання кредиторської та дебіторської заборгованості, нерівномірну оборотність оборотних активів, посилення зносу основних засобів і часткову залежність фінансових результатів від неопераційних доходів. Сукупність цих показників дає підстави вважати, що за збереження позитивної динаміки розвитку пріоритетним завданням управління є підвищення ефективності використання ресурсів, посилення контролю за розрахунками з контрагентами та активізація інвестицій у оновлення матеріально-технічної бази.

2.2. Характеристика організації роботи бухгалтерської служби в досліджуваному підприємстві

Ефективна організація роботи бухгалтерської служби є ключовою передумовою формування якісної облікової інформації, необхідної для контролю, аналізу та прийняття управлінських рішень. На ПП «АБЛА ЦЕНТР» бухгалтерський облік здійснюється централізовано, що забезпечує єдність методологічного підходу, контроль за правильністю оформлення первинних документів та узгодженість інформації, яка формується для внутрішніх і зовнішніх користувачів.

Бухгалтерська служба очолюється головним бухгалтером Болюбас Ларисою Василівною, яка здійснює загальне керівництво, організовує ведення обліку, контролює дотримання законодавства та відповідає за підготовку фінансової звітності. Головний бухгалтер координує роботу працівників, розподіляє обов'язки між ними, забезпечує контроль за правильністю облікових процедур.

Особливістю організації бухгалтерського обліку на ПП «АБЛА ЦЕНТР» є централізована форма ведення обліку при географічно розподілених виробничих об'єктах (фермах у селах Степове, Васильківка, Жданівка). Це потребує чіткої комунікації між обліковими працівниками та матеріально відповідальними особами, а також оперативного обміну первинними документами.

Первинні документи щодо руху біологічних активів, кормів, ветеринарних препаратів, списання матеріалів, витрат на ремонти та надання послуг передаються до бухгалтерії щоденно або щотижнево (залежно від виду операцій). На основі цих документів працівники бухгалтерії здійснюють аналітичний та синтетичний облік за відповідними рахунками, зокрема 20 «Виробничі запаси», 21 «Поточні біологічні активи», 23 «Виробництво», 15 «Капітальні інвестиції», 10 «Основні засоби» тощо.

Для підвищення точності обліку на підприємстві застосовується розподіл

обов'язків між бухгалтерами за ділянками, що дозволяє підвищити відповідальність та якість облікових операцій. Бухгалтерська служба підприємства складається з кількох фахівців: головний бухгалтер, бухгалтер з обліку товарно-матеріальних цінностей та основних засобів, бухгалтер з обліку витрат та нарахування заробітної плати, а також бухгалтер-касир, який здійснює розрахунки з постачальниками та відповідає за операції з готівкою. Такий розподіл функцій забезпечує впорядкованість і точність облікового процесу, мінімізує ризик помилок та дозволяє ефективно контролювати різні ділянки обліку. Усі бухгалтери мають фахову економічну освіту, а головний бухгалтер також розробляє посадові інструкції для кожної облікової позиції, що створює основу для чіткого функціонального розмежування. Крім того, головний бухгалтер здійснює контроль за:

- правильністю оформлення первинних документів;
- дотриманням строків подання документів;
- обмеженням доступу до облікових даних;
- веденням реєстрів бухгалтерського обліку;
- відповідністю облікових процедур обліковій політиці підприємства.

Уся основна облікова робота здійснюється в інформаційній системі «1С:Бухгалтерія», яка дозволяє автоматизувати реєстрацію первинних документів, ведення аналітичних та синтетичних рахунків, формування реєстрів обліку й калькулювання собівартості. Програма забезпечує високий рівень деталізації даних, що особливо важливо для підприємства з біологічним виробничим циклом. У ній ведеться облік руху матеріалів, нарахування амортизації, аналітика за підрозділами та групами тварин, відображається списання кормів, витрати на ветеринарні заходи, заробітна плата персоналу та інші елементи витрат. Така система дозволяє керівництву отримувати актуальну інформацію щодо витрат і собівартості на будь-якому етапі виробничого циклу. Варто зазначити, що підприємство розглядає доцільність заміни програмного

продукту в найближчій перспективі на одну із списку запропонованих програм в Україні.

Формування та подання звітності здійснюється в програмі «М.Е.Дос», що дозволяє автоматично створювати фінансову, податкову та статистичну звітність відповідно до вимог чинного законодавства. Податкова звітність подається через Електронний кабінет платника податків, що забезпечує контроль статусу прийняття звітів, обмін електронними документами з контролюючими органами, своєчасне отримання квитанцій та можливість оперативної звірки розрахунків із бюджетом. Використання таких електронних систем підвищує оперативність роботи бухгалтерії та мінімізує ризик технічних або людських помилок.

Особливу увагу бухгалтерська служба приділяє контролю за обліком біологічних активів, які є специфічним об'єктом обліку та мають значний вплив на формування собівартості продукції тваринництва. Процес переміщення поголів'я, його зважування, переходу між віковими групами та реалізації супроводжується оформленням відповідних документів (форми переміщення, акти зважування, ветеринарні довідки тощо), що потребує належної організації документообігу.

Для підтримання професійного рівня бухгалтерія підприємства активно користується зовнішніми інформаційно-аналітичними ресурсами. ПП «АБЛА ЦЕНТР» має підписку на журнали «Баланс-Агро», «Все про бухгалтерський облік» та електронне видання «7eminar.ua» [60], що дозволяє оперативно відстежувати зміни законодавства, отримувати консультації експертів та застосовувати актуальні методичні рекомендації у своїй роботі. Це важливо для забезпечення правильності ведення обліку та уникнення ризиків, пов'язаних із законодавчими змінами.

Таким чином, організація роботи бухгалтерської служби ПП «АБЛА ЦЕНТР» характеризується централізованою формою обліку, чітким розподілом

функціональних обов'язків, дотриманням вимог нормативно-правової бази та використанням сучасних програмних засобів, що забезпечує формування достовірної облікової інформації для потреб управління.

2.3. Особливості обліку витрат та облікової політики на ПП «АБЛА ЦЕНТР»

Організація обліку витрат на ПП «АБЛА ЦЕНТР» побудована таким чином, щоб забезпечити повноту, своєчасність та достовірність інформації, необхідної для контролю виробничих процесів і прийняття управлінських рішень. Оскільки підприємство здійснює діяльність у галузі свинарства повного циклу, облікові процеси мають враховувати значну кількість щоденних операцій: рух кормів, використання матеріальних ресурсів, нарахування оплати праці, зміни в структурі поголів'я та формування собівартості продукції. Це вимагає чіткої організації роботи бухгалтерської служби, продуманого документообігу та застосування сучасних програмних засобів.

Первинне документальне забезпечення обліку витрат включає вимоги-накладні на списання сировини й матеріалів, акти виконаних робіт і наданих послуг, таблиці обліку робочого часу, розрахунково-платіжні відомості, акти на списання тварин, журнали руху поголів'я, документи щодо ремонтів та технічного обслуговування. На основі цих документів формуються облікові записи в програмі, що дозволяє отримувати синтетичну й аналітичну інформацію у розрізі рахунків, статей витрат, підрозділів і вікових груп тварин.

Основні виробничі витрати узагальнюються на рахунку 23 «Виробництво». Облікові дані групуються за кількома ключовими параметрами: видом продукції, центром відповідальності, віковою групою тварин та статтею витрат. У складі витрат відображаються сировина, оплата праці з нарахуваннями, витрати на персонал, комунальні послуги, паливно-мастильні матеріали, виробничі послуги, витрати на охорону праці, поточні ремонти,

запчастини для техніки, інші виробничі витрати. Така деталізація дає змогу більш точно формувати собівартість продукції та відображати реальний ресурсний потенціал підприємства. Схема обліку витрат виробництва в ПП "АБЛА ЦЕНТР " наведено в Додатку Л.

Проаналізувавши організацію обліку витрат на ПП «АБЛА ЦЕНТР», зазначимо, що система його організації загалом відповідає вимогам НП(С)БО 16 «Витрати» та типовому Плану рахунків, а також забезпечує формування необхідної інформації для цілей фінансової звітності. Підприємство застосовує комп'ютерну програму «1С:Бухгалтерія», що дає змогу вести облік витрат у розрізі видів діяльності, центрів відповідальності, окремих виробничих підрозділів та вікових груп тварин. Такий підхід є важливим з огляду на специфіку свинарства, оскільки структура витрат істотно залежить від стадії вирощування поголів'я та технологічних особливостей виробництва. Таким чином, наявна організація обліку створює базу для подальшого її удосконалення в напрямі посилення управлінського аспекту.

Методологічна основа організації обліку витрат визначається обліковою політикою підприємства. Облікова політика ПП «АБЛА ЦЕНТР» встановлює методи оцінки запасів, порядок нарахування амортизації, регламенти оцінки біологічних активів, порядок розподілу загальновиробничих витрат та методи калькулювання собівартості. Облікова політика також включає вимоги до аналітичного обліку за підрозділами, групами тварин і статтями витрат, що дозволяє забезпечити високий рівень деталізації даних і своєчасний аналіз економічних показників.

Зміст зазначених положень облікової політики безпосередньо впливає на формування собівартості продукції. Так, щодо оцінки запасів на ПП «АБЛА ЦЕНТР» визначено конкретний метод їх списання у виробництво, що застосовується послідовно протягом звітних періодів. Від обраного способу - зокрема, методу середньозваженої собівартості - залежить рівень відображених

матеріальних витрат, а отже, й фінансовий результат. Такий підхід дає можливість згладжувати коливання в цінах на корми та інші ресурси, що є актуальним для сільськогосподарських підприємств в умовах нестабільного ринку.

Не менш важливим елементом облікової політики є встановлений на підприємстві порядок нарахування амортизації. Вибір прямолінійного методу для основних засобів виробничого призначення забезпечує рівномірний розподіл вартості об'єктів протягом строку їх корисного використання. Це дозволяє прогнозовано формувати амортизаційні відрахування та уникати різких коливань у структурі витрат. Для малоцінних необоротних матеріальних активів застосовується підхід «100% при введенні в експлуатацію», що також закріплено в наказі про облікову політику і дає змогу адаптувати амортизаційну політику до особливостей діяльності підприємства.

Специфіка ПП «АБЛА ЦЕНТР» як свинарського підприємства зумовлює підвищену увагу до регламентів оцінки біологічних активів. На відміну від підприємств, що застосовують модель оцінки за справедливою вартістю, ПП «АБЛА ЦЕНТР» використовує метод первісної вартості, що прямо закріплено в його обліковій політиці. Такий підхід ґрунтується на визначенні фактичних витрат, понесених на вирощування та утримання поголів'я. Оцінка біологічних активів за первісною вартістю забезпечує стабільність облікових показників і дає можливість точніше контролювати структуру витрат, оскільки зміна їх вартості відображається лише внаслідок реального використання ресурсів.

Використання первісної вартості є виправданим для підприємств, де основною метою обліку є детальний контроль витрат і калькулювання собівартості. У цьому разі всі витрати на утримання тварин - корми, ветеринарні препарати, оплата праці, амортизація основних засобів, енергоресурси - накопичуються на відповідних рахунках і формують первісну вартість біологічних активів, яка в подальшому включається до собівартості готової

продукції. Такий підхід дозволяє більш точно простежувати зв'язок між витратами та кінцевими економічними результатами виробництва, забезпечуючи високу аналітичність бухгалтерського обліку.

Окремим блоком в обліковій політиці підприємства врегульовано порядок розподілу загальновиробничих витрат. Визначається перелік витрат, які включаються до складу загальновиробничих, їх поділ на постійні й змінні, а також база розподілу між окремими групами тварин: група «0-28 днів», група «2-4 місяці», група «Відгодівля», група «Ремонтні свинки», група «Свиноматки», група «Хряки». Методи калькулювання собівартості враховують технологічні особливості свинарства повного циклу. На практиці це означає визначення об'єктів калькулювання по окремих групах поголів'я та по статтях калькуляції: корми, оплата праці, енергоносії, ветеринарні заходи, амортизація, інші витрати, що застосовуються при розрахунку собівартості одиниці продукції. Встановлення єдиного підходу до калькулювання забезпечує порівнянність даних між підрозділами та за різні періоди, що створює умови для виявлення резервів оптимізації витрат.

Вимоги до аналітичного обліку, закріплені в обліковій політиці, деталізують, у якому розрізі мають накопичуватися дані для подальшого аналізу. Для ПП «АБЛА ЦЕНТР» передбачено ведення аналітики за виробничими підрозділами, видами поголів'я, статтями витрат, контрагентами та номенклатурою матеріалів. Це дозволяє не лише виконувати вимоги фінансової звітності, а й отримувати інформацію, орієнтовану на потреби управління: оцінювати ефективність окремих ферм, аналізувати витратність груп тварин, порівнювати фактичні витрати з плановими чи нормативними.

2.4. Удосконалення обліку витрат у контексті прийняття управлінських рішень

В умовах зростання витрат, нестабільності ринкового середовища та посилення конкуренції удосконалення обліку витрат набуває особливої актуальності для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Якісне обліково-аналітичне забезпечення витрат дозволяє своєчасно виявляти неефективні статті, оптимізувати структуру собівартості та підвищувати рентабельність діяльності підприємства. Для малого підприємства це є важливим інструментом підтримки фінансово-економічної безпеки та забезпечення стійкого розвитку в умовах обмежених ресурсів.

Для підвищення аналітичності та оперативності обліку, а також посилення контролю за формуванням собівартості на підприємствах доцільно переглянути методи організації аналітичного обліку та структуру калькуляційних одиниць. У цьому контексті розроблено рекомендації щодо змісту калькуляційних статей (рис. 2.2), застосування яких дозволяє суттєво покращити інформаційну базу для прийняття різноманітних управлінських рішень.

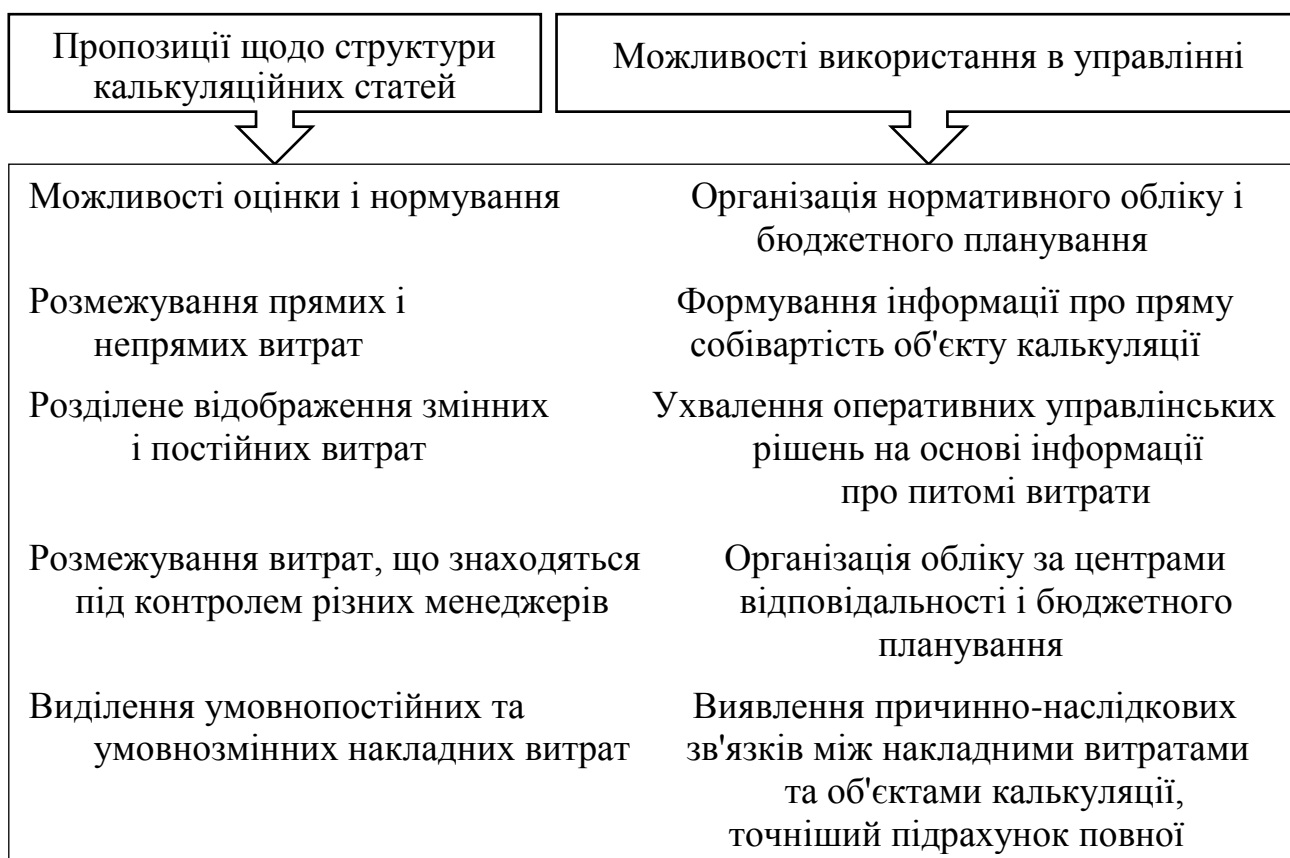

Рис. 2.2. Пропозиції щодо структури калькуляційних статей

Для структуризування витрат ПП «АБЛА ЦЕНТР» використовує внутрішню класифікацію статей витрат, що наведена у таблиці 2.1. Аналіз наведеної структури показує, що підприємство приділяє значну увагу деталізації витрат за економічним змістом. До складу статті «Сировина» включаються корми різних видів, ветеринарні препарати, посівний матеріал та засоби захисту рослин, що відображає поєднання тваринницького та рослинницького напрямів діяльності. Витрати на оплату праці та нарахування, а також інші витрати на персонал формують вагомую частку собівартості, що є характерним для трудомістких галузей. Окремими статтями виділено комунальні послуги, паливно-мастильні матеріали та виробничі послуги, які безпосередньо впливають на рівень енергоємності й ресурсомісткості виробництва.

Таблиця 2.1

Рекомендовані статті витрат ПП «АБЛА ЦЕНТР»

Код	Назви статей витрат
210100	Сировина (корми, ветеринарні препарати, посівний матеріал, засоби захисту рослин)
210200	Фонд оплати праці та нарахування
210300	Витрати на персонал
210400	Комунальні послуги
210500	Паливно-мастильні матеріали (ПММ) та мастила
210600	Виробничі послуги та транспортні витрати
210700	Витрати на охорону праці
210800	Поточні ремонти обладнання та приміщень
210900	Послуги та запасні частини з ремонту і технічного обслуговування транспортної техніки
211000	Інші виробничі витрати
211100	Витрати на збут
211200	Адміністративні витрати
211300	Податки, збори та штрафи
220000	Амортизація основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних активів
230000	Витрати від позаопераційної діяльності
240000	Фінансова діяльність (витрати/вибуття грошових коштів)
250000	Інвестиційна діяльність (витрати/вибуття грошових коштів)

Значна увага приділяється витратам на охорону праці, поточні ремонти обладнання та приміщень, а також витратам на ремонт і технічне обслуговування транспортної техніки. Це свідчить про орієнтацію підприємства на підтримання належного технічного стану основних засобів і дотримання вимог безпеки праці. Водночас стаття «Інші виробничі витрати» зберігає певний узагальнюючий характер, що може створювати ризики надмірної концентрації різномірних витрат в одному рядку і ускладнювати їх подальший аналіз.

Витрати на збут та адміністративні витрати обліковуються окремими статтями та дозволяють відокремити витрати, пов'язані з реалізацією продукції й управлінською діяльністю. Податки, збори та штрафи, амортизація, витрати від позаопераційної, фінансової та інвестиційної діяльності формують додатковий блок витрат, який важливий передусім для оцінки загального фінансового результату, а не для калькулювання виробничої собівартості.

Ще одним напрямом удосконалення є поглиблення аналітики в межах окремих статей витрат. Зокрема, доцільно деталізувати статтю «Інші виробничі витрати», виокремивши з неї суттєві за обсягом або значущістю для управління групи витрат. Аналогічно, у межах витрат на персонал можна виділити витрати на підвищення кваліфікації, навчання та інші елементи, що впливають на розвиток кадрового потенціалу. Така деталізація сприятиме підвищенню прозорості витрат та виявленню резервів їх оптимізації.

Одним із перспективних напрямів удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управлінських рішень на підприємстві є впровадження системи обліку витрат за центрами відповідальності (метод Responsibility Accounting) та системи калькулювання за видами діяльності (Activity-Based Costing, ABC). Обидва підходи спрямовані на підвищення точності контролю витрат та оптимізацію ресурсів, що безпосередньо впливає на ефективність управління господарською діяльністю (табл.2.2).

Метод Responsibility Accounting передбачає поділ підприємства на окремі центри витрат, доходів та інвестицій, кожен з яких закріплюється за відповідальною особою. Такий підхід дозволяє:

- чітко визначати джерела надмірних витрат у структурних підрозділах;
- підвищувати контроль за використанням ресурсів;
- ухвалювати управлінські рішення на основі порівняння планових і фактичних витрат у кожному центрі.

Таблиця 2.2

Пропозиції щодо впровадження системи обліку витрат за центрами відповідальності та системи калькулювання за видами діяльності

Пропозиція	Основна суть	Що дає підприємству	Приклади управлінських рішень
Облік витрат за центрами	Поділ підприємства на центри витрат,	Визначення джерел надмірних витрат,	Оптимізація фонду оплати

відповідальності (Responsibility Accounting)	доходів та інвестицій із закріпленням відповідальних осіб	підвищення контролю, порівняння план-факт	праці, коригування норм витрат матеріалів
Калькулювання за видами діяльності (ABC)	Розподіл витрат відповідно до реальних драйверів, а не пропорційно обсягу	Точна собівартість продукції, виявлення нерентабельних товарів, відмова від малоефективних операцій	Перегляд асортименту, зміна ціни, мінімізація непотрібних операцій

Система ABC передбачає розподіл загальновиробничих витрат відповідно до реальних драйверів витрат, таких як трудомісткість, машинний час, кількість налаштувань обладнання, а не пропорційно обсягу виробництва. Це дозволяє:

- визначити точну собівартість продукції;
- виявити нерентабельні товари та процеси;
- приймати рішення про відмову від малоефективних операцій.

Запровадження обох методів забезпечує комплексний контроль та управління витратами, дозволяє підвищити економічну ефективність підприємства та оптимізувати процес прийняття управлінських рішень на основі достовірної інформації.

Перспективним напрямом підвищення ефективності виробничо-економічної діяльності ПП «АБЛА ЦЕНТР», сільськогосподарського підприємства, що спеціалізується на свинарстві повного циклу, є удосконалення методики розподілу накладних витрат. Наразі підприємство застосовує єдину базу розподілу, що, хоча і забезпечує простоту обліку, не завжди відображає реальний вплив окремих факторів на формування собівартості продукції. Це особливо критично у таких сегментах, як корми, енергоносії, ремонтні роботи та утримання тварин, де витрати мають диференційований характер і залежать від виробничих циклів, технологічних особливостей та продуктивності окремих

груп тварин.

Запропонована методика передбачає використання комбінованого підходу до розподілу накладних витрат із застосуванням технологічно обґрунтованих баз (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Запропонована методика розподілу накладних витрат ПП «АБЛА ЦЕНТР»

Складова накладних витрат	База розподілу	Метод розподілу
Корма та ветеринарні витрати	Поголів'я (молодняк, дорослі свині, ремонтне поголів'я)	Пряме віднесення на групу тварин
Енергоносії (електро-, тепло-, водопостачання)	Фактичне споживання	Пропорційно споживанню кожної ділянки
Ремонт та технічне обслуговування	Амортизація обладнання, тривалість експлуатації	Пропорційно використанню обладнання
Адміністративні витрати	Чисельність персоналу або зайнятість	Пропорційно кількості працівників або часу роботи
Інші витрати (упаковка, логістика, транспорт)	Обсяги обробки та доставки	Пропорційно фактичним витратам на логістику

Для кормів і ветеринарних витрат доцільно застосовувати пряме віднесення витрат на конкретні групи поголів'я або окремі відділення свинарських комплексів, що дозволить більш точно визначати собівартість вирощування молодняку та відгодівлі дорослих свиней. Енергоносії, електро- та теплопостачання доцільно розподіляти пропорційно фактичним обсягам споживання виробничими ділянками, що забезпечить коректне відображення ефективності використання ресурсів та ідентифікацію зон енергоефективності. Ремонтна складова та амортизаційні витрати на обладнання можуть бути розподілені за тривалістю використання техніки на окремих ділянках або по фактичному часу експлуатації виробничих потужностей, що сприятиме

точнішому обліку витрат на технічне обслуговування та модернізацію.

Впровадження комбінованої бази розподілу витрат дозволить ПП «АБЛА ЦЕНТР» отримувати більш детальні та релевантні дані про структуру собівартості продукції, що, у свою чергу, підвищить інформативність фінансової та управлінської звітності. Такий підхід сприятиме оптимізації витрат, підвищенню продуктивності тварин, раціональному використанню кормів та матеріальних ресурсів, а також дозволить обґрунтовано планувати інвестиції у модернізацію виробничого процесу.

Крім того, застосування методики із технологічно обґрунтованими базами створює передумови для інтеграції систем автоматизованого обліку та аналітики на підприємстві. Це забезпечить оперативний контроль витрат у розрізі виробничих ділянок, точний розрахунок собівартості готової продукції та формування реалістичних цінових пропозицій на ринку. У результаті, підприємство отримає змогу ефективніше конкурувати на ринку м'яса, підвищити прибутковість та стабільність виробництва.

Таким чином, впровадження комбінованої методики розподілу накладних витрат є доцільним і перспективним кроком у підвищенні економічної ефективності та управлінської прозорості ПП «АБЛА ЦЕНТР», що забезпечить підприємству стійке функціонування та зміцнення позицій на ринку м'ясної продукції.

Висновки до розділу 2

1. Аналіз фінансово-економічних показників ПП «АБЛА ЦЕНТР» свідчить про стабільне зростання підприємства та поступове зміцнення його ресурсної бази. Збільшення обсягів активів, власного капіталу й операційної діяльності створює сприятливі умови для вдосконалення системи обліку витрат і підвищення ефективності управління виробництвом.

2. Організація роботи бухгалтерської служби відповідає вимогам

чинного законодавства та побудована на принципах централізації й чіткого розподілу обов'язків. Забезпечується належний контроль за документообігом, своєчасність обробки первинних документів та формування аналітичної інформації у розрізі центрів відповідальності, що підсилює управлінський характер обліку.

3. Відзначено, що обліку витрат на ПП «АБЛА ЦЕНТР» характеризується продуманістю, структурованістю та відповідністю галузевим особливостям. Грамотно сформована облікова політика забезпечує якісне формування собівартості продукції, створює інформаційну базу для аналізу витрат та дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення в умовах зміни ринкового середовища.

4. Для підвищення аналітичності та оперативності обліку, а також посилення контролю за формуванням собівартості на підприємствах доцільно переглянути методи організації аналітичного обліку та структуру калькуляційних одиниць. У цьому контексті розроблено рекомендації щодо змісту калькуляційних статей, застосування яких дозволяє суттєво покращити інформаційну базу для прийняття різноманітних управлінських рішень.

5. Для структурування витрат ПП «АБЛА ЦЕНТР» запропоновано внутрішню класифікацію статей витрат, яка охоплює основні статті, характерні для тваринницького виробництва. Групування витрат за видами продукції, статтями калькуляції та віковими групами поголів'я дозволяє формувати достовірну собівартість та оцінювати ефективність технологічних процесів на різних етапах виробництва.

6. Одним із перспективних напрямів удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управлінських рішень на підприємстві є впровадження системи обліку витрат за центрами відповідальності (метод Responsibility Accounting) та системи калькулювання за видами діяльності (Activity-Based Costing, ABC). Обидва підходи спрямовані на підвищення

точності контролю витрат та оптимізацію ресурсів, що безпосередньо впливає на ефективність управління господарською діяльністю.

7. Запропонована методика передбачає використання комбінованого підходу до розподілу накладних витрат із застосуванням технологічно обґрунтованих баз. Впровадження комбінованої бази розподілу витрат дозволить ПП «АБЛА ЦЕНТР» отримувати більш детальні та релевантні дані про структуру собівартості продукції, що, у свою чергу, підвищить інформативність фінансової та управлінської звітності. Такий підхід сприятиме оптимізації витрат, підвищенню продуктивності тварин, раціональному використанню кормів та матеріальних ресурсів, а також дозволить обґрунтовано планувати інвестиції у модернізацію виробничого процесу.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ВИТРАТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИЙНЯТТЯ ЕФЕКТИВНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

3.1. Аналіз витрат для прийняття управлінських рішень в ПП «АБЛА ЦЕНТР»

Раціональне управління витратами є ключовою передумовою забезпечення конкурентоспроможності та фінансової стійкості підприємства аграрного сектору. Для ПП «АБЛА ЦЕНТР», основним видом діяльності якого є розведення свиней, ефективність витрат безпосередньо визначає рівень собівартості продукції, цінову політику та прибутковість виробництва. У процесі дослідження здійснено аналіз структури, динаміки та факторів формування витрат підприємства за 2020-2024 рр., а також їхнього впливу на фінансові результати з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Вихідною базою є узагальнені дані обліку ПП «АБЛА ЦЕНТР» за 2020-2024 рр. (табл. 3.1), що відображають динаміку обсягів реалізації, рівня собівартості, витрат, доходу та прибутку.

Таблиця 3.1

Динаміка основних фінансових показників діяльності ПП «АБЛА ЦЕНТР»

Рік	Обсяг реалізації, т	Загальні витрати, тис.грн	Дохід, тис.грн	Прибуток, тис.грн	Рентабельність витрат, %
2020	340	12240	14280	2040	16,7
2021	355	13490	15975	2485	18,4
2022	345	15870	18975	3105	19,6
2023	360	20160	23400	3240	16,1
2024	370	22200	26640	4440	20,0

Як видно з даних табл. 3.1, за п'ятирічний період загальні витрати підприємства зросли з 12,24 млн грн у 2020 р. до 22,20 млн грн у 2024 р., тобто на 81,3 %. Основною причиною цього зростання є подорожчання кормів, енергоносіїв і трудових ресурсів. Проте темп приросту доходу (на 87%) випереджав приріст витрат, що позитивно позначилося на кінцевих фінансових результатах.

Поступове підвищення прибутку з 2,04 до 4,44 млн грн свідчить про збереження економічної доцільності виробництва, навіть попри інфляційні процеси та коливання ринкових цін.

На рис. 3.1 представлено співвідношення динаміки доходів і витрат підприємства у 2020-2024 рр. Як видно з графіка, лінія доходів зберігає вищий рівень відносно витрат, що забезпечує стабільну позитивну маржу прибутковості.

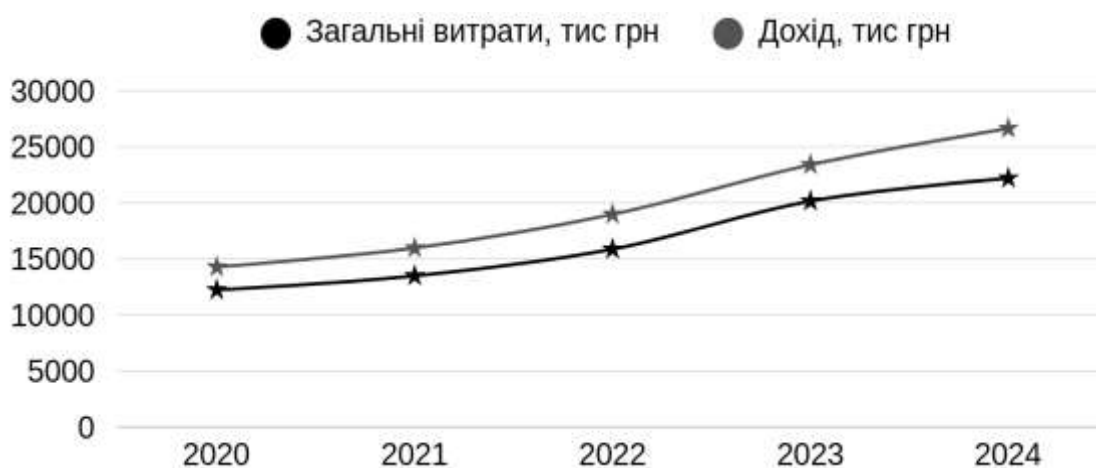

Рис. 3.1. Динаміка доходів і витрат ПП «АБЛА ЦЕНТР» у 2020-2024 рр.

Витрати підприємства мають стабільну структуру, характерну для тваринницьких господарств повного циклу (табл. 3.2). Основну частку (близько 60%) займають корми, на оплату праці припадає 15%, на амортизаційні витрати - 8%, решта 17% розподіляється між ветеринарією, енергоресурсами та

адміністративно-господарськими витратами.

Таблиця 3.2

Структура витрат ПП «АБЛА ЦЕНТР» у 2020-2024 рр., тис
грн

Рік	Корми	Зарплата	Амортизація	Ветеринарія	Енергоносії	Інші	Разом
2020	7 344	1 836	979	612	734	734	12 240
2021	8 094	2 024	1 079	675	809	809	13 490
2022	9 522	2 381	1 270	794	952	952	15 870
2023	12 096	3 024	1 613	1 008	1 210	1 210	20 160
2024	13 320	3 330	1 776	1 110	1 332	1 332	22 200

Рис. 3.2 демонструє наочно динаміку змін елементів структури витрат у Така структура свідчить про високий ступінь матеріаломісткості виробництва та залежність собівартості від коливання цін на комбікорми.

Підприємству доцільно впровадити заходи з раціоналізації кормових раціонів, підвищення конверсії корму та часткового переходу на власне вирощування зернових культур для зменшення залежності від зовнішніх постачальників.

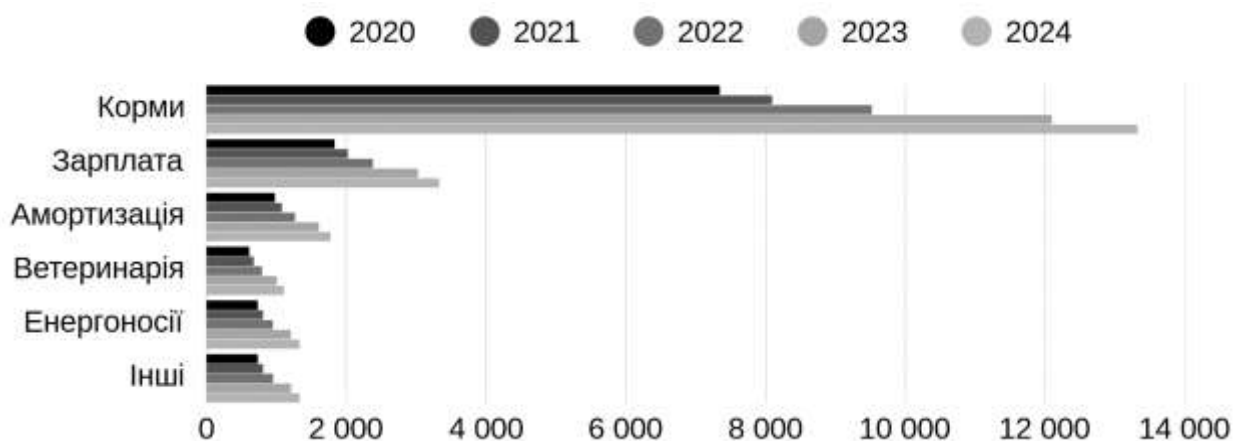

Рис. 3.2. Структура витрат ПП «АБЛА ЦЕНТР» у 2020-2024 рр.

Оцінювання ефективності витрат є одним із ключових напрямів фінансового аналізу, оскільки саме від співвідношення отриманого прибутку до понесених витрат залежить рівень економічної стійкості підприємства. Для

кількісної характеристики використовується показник рентабельності витрат (P_B), який визначається як відношення прибутку від реалізації продукції до загальної суми витрат, виражене у відсотках:

$$P_B = \frac{\Pi}{B} \times 100,$$

Де:

Π - прибуток від реалізації;

B - сума витрат.

За результатами розрахунків, проведених на основі даних ПП «АБЛА ЦЕНТР», у 2020 р. рівень рентабельності витрат становив 16,7%, тоді як у 2024 р. - 20,0%, тобто показник зріс на 3,3 в.п. Позитивна тенденція свідчить про поступове підвищення ефективності використання ресурсів і покращення фінансових результатів підприємства. Основною причиною зростання цього показника стало випереджальне підвищення ціни реалізації продукції порівняно з темпами зростання собівартості. Це підтверджує, що підприємство змогло частково компенсувати вплив інфляційних і ринкових чинників за рахунок ефективнішої організації виробництва та маркетингової політики.

На рис. 3.3 подано динаміку рентабельності витрат за 2020-2024 рр., яка демонструє хвилеподібний, але загалом висхідний тренд.

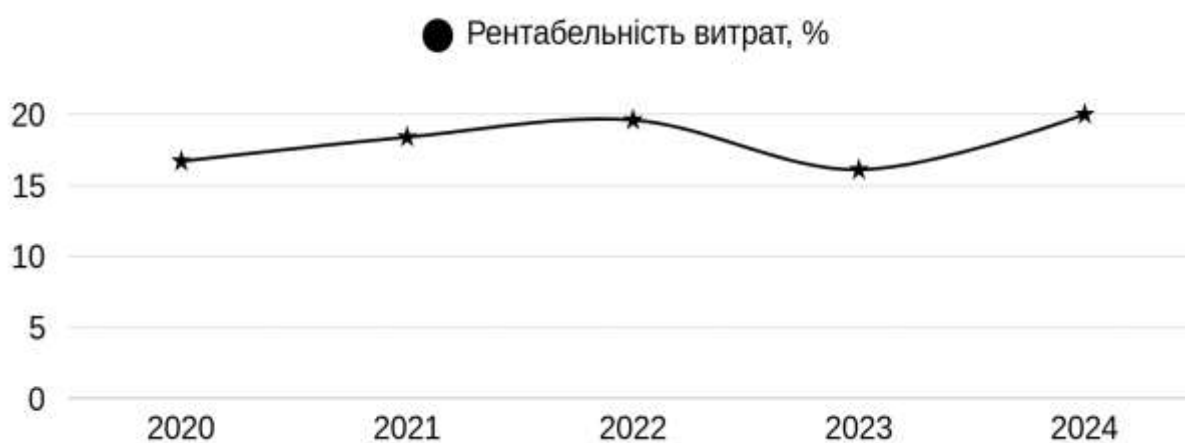

Рис. 3.3. Динаміка рентабельності витрат «АБЛА ЦЕНТР» за 2020-2024 рр.

Протягом аналізованого періоду відзначаються певні коливання показника, що зумовлені впливом зовнішніх факторів виробничого та ринкового характеру. Для обґрунтування управлінських рішень доцільно порівняти показники підприємства із середніми галузевими значеннями. За даними відкритих джерел, середня собівартість 1 кг живої ваги свиней в Україні у довоєнний період становила 37-41 грн/кг, а на інтенсивних фермах - 19-28 грн/кг (Mind.ua, Pig333.com).

Порівняно з цими показниками, у ПП «АБЛА ЦЕНТР» спостерігається помірно високий рівень собівартості (60 грн/кг у 2024 р.), що пояснюється зростанням вартості кормів і енергоносіїв, а також потребою модернізації виробничих потужностей.

З урахуванням цих факторів підприємству варто розглянути можливість:

- оптимізації кормових витрат через використання локальних джерел білка;
- часткової автоматизації процесів утримання поголів'я;
- модернізації системи енергозабезпечення для зменшення питомих витрат електроенергії.

Тож, у результаті аналізу встановлено, що за 2020-2024 рр. витрати ПП «АБЛА ЦЕНТР» зросли на 81%, при цьому дохід збільшився на 87%, а прибуток - у 2,2 рази. Підприємство зберігає позитивну тенденцію рентабельності витрат, яка у 2024 р. становила 20%.

Загалом, система управління витратами досліджуваного підприємства є ефективною, однак, безперечно, потреба у подальшому вдосконаленні таки є. Основні напрями оптимізації витрат доцільно спрямувати на:

1. зменшення кормових витрат за рахунок використання локальних білкових компонентів, оптимізації раціонів та контролю якості кормів;
2. підвищення енергоефективності - впровадження сучасних систем вентиляції та обігріву, часткова автоматизація енергоспоживання, перехід на

альтернативні джерела енергії;

3. удосконалення системи управлінського обліку для оперативного відстеження витрат за статтями, що забезпечить гнучке реагування на коливання собівартості;

4. розширення масштабів виробництва та автоматизація процесів - ефект масштабу та підвищення продуктивності праці дозволить зменшити питомі постійні витрати на одиницю продукції.

3.2. Аналітичний контроль витрат для обґрунтування управлінських рішень

Пропонується впровадити поетапний механізм з чіткими ролями, переліком документів і періодичністю перевірок, який охоплюватиме всі критичні напрямки: облік витрат по центрах відповідальності, рух і збереження запасів, контроль технологічних процесів на фермах (Васильківка, Жданівка, Степове), оформлення первинних документів та взаємодію між відділами постачання і виробництва. Метою механізму є забезпечення достовірності облікових даних, оперативне виявлення відхилень і мінімізація фінансових ризиків, зокрема надмірних запасів, незадовільної кредитної політики та неефективного використання кормів.

Кожна ферма оголошується окремим оперативним центром відповідальності з призначенням керівника ферм як відповідальної особи за виробничі витрати, матеріальний облік і виконання технологічних норм. Окремо виділяються функціональні центри: центр закупівель (відповідальний за договори з постачальниками, ціни й терміни поставок), центр складування (відповідальний за приймання, зберігання і облік кормів та медикаментів), центр збуту (відповідальний за виставлення рахунків і контроль дебіторської заборгованості), бухгалтерія (відповідальна за облік витрат і узагальнення

звітності) та відділ контролінгу/внутрішнього аудиту. Для кожного центру визначаються функціональні обов'язки, права на підписання документів, ліміти прийняття рішень і перелік контактних осіб. Важливо, щоб ролі були формалізовані у посадових інструкціях і затверджені наказом керівника підприємства.

Всі надходження кормів, медикаментів, запасних частин та інших матеріалів мають оформлюватись у встановленій формі: накладні постачальника, акт приймання на склад, розхідні відомості на ферму, журнали годівлі та журнал ветеринарних втручань. Кожна операція отримує унікальний ідентифікатор для простежуваності. Приймання товарів на склад перевіряється за кількістю та якістю відповідальною особою складу і підписується керівником центру закупівель; переміщення між складами і фермами супроводжується внутрішніми накладними із зазначенням мети переміщення і підписами обох сторін. Бухгалтерія проводить звірку даних складу з бухгалтерським обліком не рідше раз на квартал і фіксує розбіжності в протоколі.

На кожній фермі необхідно вести щоденні журнали обліку годівлі з фіксацією видачі корму за партіями, відмітками працівників, які здійснювали годівлю, і показниками ваги контрольних тварин. Журнали ветеринарії повинні містити дати і види процедур, використані препарати та підписи відповідальної особи. Менеджер ферми щодня перевіряє відповідність фактичного споживання корму стандартним нормам і фіксує відхилення у системі; при відхиленні більше встановленого порогу (наприклад, >5% від стандарту) автоматично створюється завдання на розслідування з визначенням причин і тимчасових заходів. Щотижнево центр контролінгу отримує звіт про FCR, смертність і середньодобовий приріст, порівнює його з планом і готує короткий звіт для керівництва з рекомендаціями.

Ревізії складають два типи: заплановані і вибіркові. Заплановані інвентаризації повного складу проводяться не рідше ніж раз на рік за участю

представників складу, бухгалтера та незалежного ревізора з відділу внутрішнього аудиту. Вибіркові ревізії цільових груп товарів (дорогі медикаменти, кормові концентрати, запчастини) - щомісяця. Результати ревізій оформлюються актом з переліком розбіжностей, їх кількісною оцінкою в гривнях та рекомендаціями щодо коригувальних заходів. Виявлені втрати або нестачі підлягають розслідуванню з визначенням відповідальних і, за необхідності, дисциплінарних заходів. Склад веде журнал руху матеріалів із цифровим дублюванням у базі даних для зручності звірки.

Відділ внутрішнього аудиту або контролінгу проводить систематичні перевірки відповідності фактичних витрат планам і бюджетам, аналізує великі одноразові статті витрат, перевіряє дотримання процедур закупівель та селекцію постачальників. Аудит матиме річний план з розбиттям на квартали, включаючи перевірки конкретних процесів: закупівлі кормів, розпорядження по ветеринарії, облік оплати праці на виробництві, робота з дебіторською заборгованістю. За підсумками кожної перевірки складається звіт з виявленими порушеннями, оцінкою їх впливу у гривнях і запропонованими коригувальними заходами. Керівництво має вимагати від відповідальних осіб план виконання рекомендацій і контролювати терміни його реалізації.

У механізмі передбачити обов'язкову оцінку постачальників за критеріями ціни, якості, термінів поставки та надійності. Заключення договорів на постачання кормів і критичних матеріалів має проходити через централізований відділ закупівель із погодженням фінансового директора. Кожен контракт має містити умови перевірки якості при прийманні, штрафні санкції за несвоєчасність та умови повернення/компенсації у випадку неякісної продукції. Переговори про довгострокові ціни і графіки поставок документуються, а їх виконання звіряється щомісяця.

Відділ збуту має надавати щотижневі звіти по виставлених рахунках і структурі прострочень. Для контролю над дебіторкою впроваджуються кредитні

ліміти, правила авансових платежів для нових клієнтів і автоматичні нагадування при настанні строків оплати. Внутрішній аудит перевіряє коректність нарахування штрафних санкцій і застосування умов контрактів, а у випадку суттєвих прострочень готує матеріали для прийняття рішень щодо реструктуризації або відмови від співпраці.

Навіть при мінімальному рівні автоматизації доцільно впровадити єдину електронну форму для обліку руху кормів і медикаментів, звіти по годівлі і журнали ветеринарних втручань. При наявності ERP або облікової системи здійснювати щоденну синхронізацію даних між виробництвом, складом і бухгалтерією. Також рекомендується налаштувати просту панель показників для керівництва з індикаторами критичних значень (FCR, залишки кормів, прострочення дебіторки), що дозволить відсікати ризики на ранніх стадіях.

Оптимізація витрат на корми потребує двох паралельних кроків: технічного - зниження FCR (коефіцієнта конверсії корму) і комерційного - зниження середньої ціни одиниці корму. Технічні заходи включають стандартизацію рецептур, регулярний контроль якості компонентів, впровадження контрольних ваг для відпуску корму, навчання персоналу годівлі та моніторинг FCR по контрольних групах. Мета - зниження FCR на 5-10% протягом 12 місяців. На практиці, виходячи з поточного прикладу витрат на корми в трьох фермах (приблизно 3 650 000 грн на місяць або 43 800 000 грн на рік), зниження середньої ціни закупівлі корму на 8% може дати економію близько 3 504 000 грн на рік, а зниження FCR на 5% додатково забезпечить зниження річного споживання кормів на еквівалент приблизно 2 190 000 грн. Впровадження цих заходів потребує створення технологічних карт годівлі, регулярного аналізу розкладу годівлі та щомісячного звіту про FCR, за яким встановлюється система преміювання для персоналу ферм при досягненні цільових значень.

Управління запасами і закупівлями має стати централізованим і

аналітично підкріпленим процесом. Пропоную створити центральний склад для кормів і концентрованих матеріалів з прозорими процедурами приймання, обліку і переміщення матеріалів між локаціями. Використати підхід EOQ при формуванні замовлень та встановити безпечні запаси для ключових позицій з урахуванням сезонності. Якщо середній залишок запасів нині становить близько 28 292 800 грн, політика зниження середнього залишку на 20% дасть одноразове звільнення оборотних коштів в сумі приблизно 5 658 560 грн, які можна використовувати для погашення короткострокових зобов'язань або інвестицій у модернізацію. Додатково, слід ввести рейтинг постачальників, довгострокові рамкові угоди з фіксованою ціною для базових компонентів і автоматичні процедури звірки якості при прийманні. Централізація дозволить також отримувати знижки за обсяги та мінімізувати логістичні витрати між локаціями.

Щодо управління дебіторською і кредиторською заборгованістю, пропоную чітко регламентувати кредитну політику: обов'язкова перевірка платоспроможності нових контрагентів, встановлення індивідуальних кредитних лімітів, вимога авансових платежів для нових або ризикових клієнтів, чітка процедура виставлення рахунків і автоматизовані нагадування про оплату.

Поточна дебіторська заборгованість в прикладі становить 6 730 000 грн; скорочення її на 30% звільнить приблизно 2 019 000 грн ліквідності. Запровадження регулярного аджингового звіту, щотижнева обробка прострочень, а також механізми факторингу для окремих великих рахунків у разі необхідності дають змогу зменшити DSO і покращити грошовий цикл. На рівні кредиторської заборгованості слід вести переговори про оптимальні строки оплати з основними постачальниками і використовувати відстрочення платежів для тимчасової оптимізації ліквідності без перевищення допустимих ризиків.

Раціоналізація закупівель має охоплювати стандартизацію номенклатури, перегляд рецептур із метою використання більш дешевих компонентів при

збереженні якості, оптові закупівлі з фіксацією цін на період 6-12 місяців, а також застосування тендерних процедур для незвичних чи великих закупівель. Доцільно ввести матрицю оцінки постачальників за критеріями: ціна, якість, надійність поставок та умови оплати, а також проводити щоквартальний перегляд договорів. Важливо поєднати переговори з постачальниками з внутрішніми заходами оптимізації рецептур, щоб уникнути повторних скорочень через погіршення технологічних показників.

Підвищення ефективності виробничих процесів вимагає фокусу на експлуатаційній дисципліні та технічному обслуговуванні. Рекомендую впровадити планово-попереджувальне обслуговування обладнання, графіки технічних оглядів, стандарти 5S на виробничих площадках та контроль виконання регламентів годівлі і ветеринарної опіки. Впровадження контрольних точок з вимірюванням середньодобового приросту і відстеження смертності на щотижневій основі дозволить швидко реагувати на відхилення. Інвестиції в автоматизовані годівниці та дозатори, навіть часткові, із зважуванням партій корму дадуть зниження втрат і підвищать точність видачі корму. Також слід розглянути генетичний відбір у племінній роботі та систематичну оцінку племінних тварин з метою підвищення продуктивності і зниження технологічних витрат у середньостроковій перспективі.

Щодо IT-інструментів, пропоную поетапне впровадження: на першому етапі - централізована база даних у вигляді захищеної таблиці/файлового сховища з уніфікованими шаблонами звітів, мобільний збір даних із ферм (щоденні журнали годівлі, ветеринарні записи) й автоматичне формування щотижневих та щомісячних звітів. На другому етапі - введення простого ERP/CMMS-модуля для обліку запасів, замовлень, руху матеріалів і розрахунків з контрагентами, а також BI-дашборда для керівництва з ключовими індикаторами (FCR, собівартість 1 кг, DSO, середній залишок запасів). Така система дозволить налаштувати автоматичні сповіщення при перевищенні

порогів і зменшити час на підготовку звітів. Для відстеження тварин і логістики варто розглянути прості технології ідентифікації та зважування при вході/виході, що забезпечить точніші обсяги і зменшить помилки обліку.

Важливим елементом проєкту є бюджетування і контроль виконання бюджету. Пропоную перейти на поквартальне операційне бюджетування з rolling forecast на 12 місяців, щомісячною звіркою факту до плану та аналізом відхилень. Використовувати ABC-методи калькулювання собівартості для визначення найбільш витратних процесів і перенаправляти ресурси на оптимізацію саме цих ділянок. Впровадження системи внутрішнього контролю і аудиту затрат як регулярної процедури (щомісячні контрольні звірки по критичним статтям, квартальні ревізії складу) забезпечить підвищення точності обліку і зниження ризиків втрат.

Для забезпечення виконання проєкту рекомендую розбити впровадження на три фази: фаза 1 (0-3 місяці) - стандартизація обліку, формування шаблонів звітів, введення щотижневих аджингових і FCR-звітів; фаза 2 (3-9 місяців) - централізація складу, переговори з постачальниками і впровадження EOQ-політик, початок технічних заходів з зниження FCR; фаза 3 (9-18 місяців) - впровадження IT-рішень (ERP/BI модулі), автоматизація годівлі і планово-попереджувального обслуговування, оцінка результатів і налаштування системи KPI. За кожною фазою має стояти відповідальний (директор з операцій - за виробничі процеси; фінансовий директор - за ліквідність і бюджет; менеджер закупівель - за постачальників; менеджер з контролінгу - за аналітику і KPI).

Оцінка очікуваного економічного ефекту має базуватися на реалістичних сценаріях. Консервативний сценарій передбачає одноразове звільнення оборотних коштів за рахунок скорочення запасів на 20% (приблизно 5 658 560 грн) і скорочення дебіторської заборгованості на 30% (приблизно 2 019 000 грн), що разом дає вільні грошові ресурси близько 7 677 560 грн для реінвестування або зниження короткострокових зобов'язань. Додатково, на рік

можна очікувати економію на закупівлях кормів близько 3 504 000 грн при застосуванні переговорної стратегії з постачальниками, а технічні заходи зі зниження FCR на 5% дадуть ще близько 2 190 000 грн економії річних витрат на корми; сумарно це може дати понад 5,6 млн грн річних заощаджень при одночасному поліпшенні операційних показників.

Нарешті, критично важливо закріпити зміни через систему мотивації та контролю: KPI-орієнтовані бонуси для менеджерів ферм і менеджерів постачання, щомісячна публікація дашборда для керівництва, контроль виконання коригувальних планів від внутрішнього аудиту та регулярні ревізії процедур. Запропонований пакет заходів поєднує технологічні, організаційні та комерційні інструменти, що в сукупності мають знизити собівартість, вивільнити оборотні кошти і підвищити фінансову стійкість підприємства без значного підвищення операційних ризиків. Реалізація цього плану за визначеними фазами і з чіткою відповідальністю дозволить ПП «АБЛА ЦЕНТР» досягти помітних фінансових результатів протягом першого року та закласти підґрунтя для сталого зростання в наступні роки.

3.3. Впровадження сучасних аналітичних підходів до управління витратами

Застосування аналітичного інструментарію для оцінки структури та динаміки витрат у діяльності ПП «АБЛА ЦЕНТР» має базуватися на поєднанні якісних спостережень з чіткими кількісними розрахунками. Перш ніж переходити до конкретних методів, варто констатувати факти, які визначають контекст аналізу: загальна вартість активів підприємства зросла з 47,36 млн грн до 201,38 млн грн, що становить зростання приблизно на 325,21%; грошові кошти збільшилися з 6,1 тис. грн до 7,33 млн грн (фактор збільшення $\approx 1\,201,6$); власний капітал зріс з 30,25 млн грн до 123,93 млн грн (приблизно +309,69%);

поточні зобов'язання зросли з 17,11 млн грн до 77,45 млн грн (приблизно +352,66%); поточна дебіторська заборгованість за досліджуваний період збільшилася в приблизно 75 разів (7425%); запаси зросли на 253,66%. Ці дані демонструють одночасно і розширення операцій, і посилення ризиків по ліквідності та оборотному капіталу, тому застосовувані методи мають дати не лише опис, а й практичні висновки щодо контролю витрат і підвищення ефективності ресурсів.

Індексний аналіз у цьому контексті застосовується як первинний інструмент опису змін. Для кожного ключового елементу витрат і ресурсів розраховуються базисні та ланцюгові індекси: індекс загального обсягу активів, індекс запасів, індекси окремих статей витрат (корм, ветеринарні препарати, паливо, заробітна плата). Застосування індексів дозволяє швидко виділити, які статті змінюються непропорційно до загальних показників. Наприклад, якщо запаси зросли на 253,66%, а загальні активи - на 325,21%, це означає, що приріст запасів відстає від приросту активів, але абсолютний розмір запасів і його частка в оборотному капіталі перевантажують операційну ліквідність; якщо дебіторка зросла у 75 разів, тоді індекси за термінами прострочення дозволять зрозуміти, яка частина цієї заборгованості критична. Практично індексний аналіз проводять щомісяця або щоквартально для виявлення трендів, а також розраховують індекси цін і індекси обсягів окремо, щоб відокремити ефект ціни від ефекту обсягу.

Метод елімінування у прикладному значенні застосовується для побудови послідовних сценаріїв, коли дослідник по черзі фіксує одні фактори і дозволяє змінюватися іншим, тим самим спрощуючи інтерпретацію впливу окремих складових. У практиці контролю собівартості це працює так: для визначення впливу зміни цін на корми на загальну собівартість продукції фіксується обсяг споживання корму на стандартному рівні (q_0) і розраховується зміна витрат лише за рахунок зміни ціни ($p_1 - p_0$) при сталому обсязі. Потім, навпаки,

фіксується ціна (p_0) і вираховується вплив зміни обсягів споживання ($q_1 - q_0$). Така послідовна елімінуюча декомпозиція дозволяє отримати дві складові: «ефект ціни» і «ефект обсягу», а також оцінити залишковий взаємний ефект. Формально зміна сукупних витрат ΔC може бути подана як сума $\Delta C_{\text{ціна}} = \sum q_0 \cdot (p_1 - p_0)$ і $\Delta C_{\text{обсяг}} = \sum p_0 \cdot (q_1 - q_0)$ плюс крос-термін. На підприємстві з трьома локаціями це дає можливість по черзі елімінувати внутрішні трансфери між локаціями і відокремити локальні технологічні проблеми від централізованих постачань.

Факторний аналіз - це логічний крок далі, він дозволяє кількісно оцінити значущість конкретних детермінант собівартості. Для виробничого напрямку свинарства ключовими факторами традиційно є: FCR (споживання корму на одиницю приросту), середньодобовий приріст, рівень смертності, ціна кормів, витрати на ветеринарію та медикаменти, оплата праці на одиницю продукції, енерговитрати та транспортні витрати. У прикладному факторному підході застосовують як класичні методи декомпозиції (лінійна факторна модель виду $Y_1 - Y_0 = \sum a_i \cdot (X_{i1} - X_{i0})$), так і регресійні моделі для виявлення частки варіації собівартості, яка пояснюється змінами кожного фактора. Наприклад, якщо відкрити щомісячний набір даних за 24 місяці з розбивкою по фермам, можна побудувати модель виду: Собівартість_кг = $\beta_0 + \beta_1 \cdot \text{FCR} + \beta_2 \cdot \text{Ціна_корму} + \beta_3 \cdot \text{Вет_витрати} + \beta_4 \cdot \text{Праця} + \beta_5 \cdot \text{DummyFarm} + \varepsilon$. Інтерпретація β_1 показує, на скільки гривень змінюється собівартість 1 кг при зміні FCR на одиницю; якщо β_1 виявиться значущим і позитивним, пріоритетним завданням стає оптимізація годівлі, дегідратації або генетики поголів'я. Модель дозволяє оцінити вплив специфічних умов окремих підрозділів на собівартість виробництва, що неможливо врахувати за допомогою класичних факторних підходів

На практиці для ПП «АБЛА ЦЕНТР» для даних із трьома фермами й часовою структурою оптимальним є панельний підхід з фіксованими ефектами або випадковими ефектами, що дозволяє відокремити незмінні по фермам

характеристики від змінних у часі. Важливо також тестувати на гетероскедастичність (чи змінюється дисперсія помилок з розміром ферми чи з обсягом виробництва) і застосовувати робастні стандартні помилки, або трансформувати модель у логарифмічні координати для стабілізації дисперсії. Крос-валідація потрібна для перевірки стабільності моделі при виборі предикторів, а перевірка на автокореляцію дозволить оцінити, чи захоплює модель ефекти, що розтягуються у часі (наприклад, сезонні коливання попиту чи постачань).

У прикладному плані застосування всіх цих інструментів потребує організації даних. Перший рівень - щомісячна внутрішня звітність по центрах витрат: перелік витрат по статтях, дані по обсягах виробництва і основні технологічні метрики (FCR, смертність, середньодобовий приріст, кількість опрацьованих голів тощо). Другий рівень - деталізація по постачальниках і цінах за кожним постачальником корму. Третій - інформація по дебіторських рахунках за строками, яка дозволить зв'язати витрати на збут та фінансові витрати з фактичним оборотом клієнтів.

На рівні інструментів пропонується застосовувати ввести таблиці для оцінки структури та динаміки витрат ПП «АБЛА ЦЕНТР» (табл.3.3).

Таблиця 3.3

Щомісячний управлінський звіт по центрах витрат

Місяць	Центр витрат	Обсяг виробництва (кг)	FCR (кг корму /кг приросту)	Середн. добовий приріст (г)	Рівень смертності (%)	Витрати на корм (грн)	Вет. витрати (грн)	Витрати на працю (грн)	Інші витрати (грн)	Загальні витрати (грн)	Собівартість 1 кг (грн)
2025-10	Ферма Степове	42,000	2.90	560	1.8	1,820,000	95,000	210,000	55,000	2,180,000	51.90
2025-10	Ферма Васильківка	31,500	3.10	520	2.3	1,050,000	78,500	165,000	42,000	1,335,500	42.36
2025	Ферма	25,000	3.05	540	2.0	780,000	62,000	130,000	30,000	1,002,000	40.08

-10	Жданівка	0				00	00	000	00	,000	
-----	----------	---	--	--	--	----	----	-----	----	------	--

Після введення цієї таблиці на підприємстві слід зробити її щомісячною обов'язковою формою звітності для кожного центру витрат: менеджери ферм щомісяця заповнюють рядки таблиці, фінансовий відділ агрегує дані та проводить аналіз відхилень; у разі відхилень понад встановлені пороги менеджер центру готує пояснювальну записку та план коригувальних дій.

Таблиця 3.4

Індексний аналіз ключових показників (2020 → 2024)

Показник	2020 (грн)	2024 (грн)	Індекс (2024/2020)	Зміна (%)
Загальна вартість активів	47,360,000	201,380,000	4.2521	+325.21%
Грошові кошти та еквіваленти	6,100	7,330,000	1,201.64	+120,064%
Власний капітал	30,250,000	123,930,000	4.0970	+309.70%
Поточні зобов'язання	17,110,000	77,450,000	4.5266	+352.66%
Запаси	8,000,000	28,292,800	3.5366	+253.66%
Поточна дебіторська заборгованість	100,000	7,425,000	74.25	+7,325%

Пропонується ввести щоквартальний індексний звіт (табл. 3.4.), який аналізуватиме динаміку основних фінансових показників у вигляді індексів і процентних змін. Такий звіт дозволить керівництву відстежувати структурні зміни в балансі підприємства та своєчасно реагувати на непропорційні зростання статей, наприклад, дебіторської заборгованості чи запасів.

Таблиця 3.5

Декомпозиція зміни витрат за ціною та обсягом (за статтями)

Стаття витрат	q0 (одиниць)	p0 (грн/од.)	q1 (одиниць)	p1 (грн/од.)	$\Delta C_{\text{ціна}} = q_0 \cdot (p_1 - p_0)$ (грн)	$\Delta C_{\text{обсяг}} = p_0 \cdot (q_1 - q_0)$ (грн)	Крос-термін (грн)	$\Delta C_{\text{загалом}}$ (грн)
Корм (в кг)	1,200,000	1.50	3,200,000	1.75	300,000	3,000,000	240,000	3,540,000
Ветеринарія (послуги)	5,000	150	8,000	165	7,500	450,000	7,500	465,000
Паливо (л)	30,000	20.0	45,000	21.5	45,000	300,000	22,500	367,500

Зарплата (міс.)	1,200	8,000	1,350	8,500	600,000	1,200,000	102,000	1,902,000
--------------------	-------	-------	-------	-------	---------	-----------	---------	-----------

Рекомендовано використовувати таблицю 3.5. щомісяця для проведення елімінуючої декомпозиції змін витрат: фінансовий менеджер фіксує базові обсяги та ціни, розраховує індивідуальні складові зміни витрат за кожною статтею і передає результати до операційного відділу для розробки коригувальних заходів.

Таблиця 3.6

EOQ та безпечні запаси для ключових кормових позицій

Позиція	Річний попит (кг)	Вартість замовлення (грн/замовл.)	Вартість одиниці (грн/кг)	Витрати зберігання (%)	EOQ (кг)	Безпечний запас (кг)	Точка замовлення (кг)
Комбікорм	1,200,000	2,500	1.50	12%	63,245	25,000	55,000
Шрот	600,000	2,000	1.60	12%	44,721	12,000	30,000
Кукурудза (зерно)	300,000	1,500	0.90	10%	36,514	8,000	22,000

Таблицю 3.6. слід ввести як базовий інструмент планування закупівель: відділ постачання використовує EOQ та точку замовлення для формування замовлень, а складські процедури відстежують витрати на зберігання, щоб коригувати безпечні запаси в залежності від сезонності та змін у постачанні.

Таблиця 3.7

Аджинговий звіт по дебіторській заборгованості

Покупець	0–30 днів (грн)	31–60 днів (грн)	61–90 днів (грн)	>90 днів (грн)	Всього (грн)	Кредитний ліміт (грн)
ТОВ "АгроМаркет"	1,200,000	350,000	120,000	80,000	1,750,000	2,000,000
ФОП Іванов	320,000	45,000	10,000	5,000	380,000	100,000
ТОВ "М'ясопродукт"	2,500,000	1,200,000	600,000	300,000	4,600,000	5,000,000
Разом по портфелю	4,020,000	1,595,000	730,000	385,000	6,730,000	7,100,000

Пропонується зробити аджинговий звіт (табл.3.7) обов'язковою

щотижневою процедурою для відділу збуту, щоб оперативно ідентифікувати критичні рахунки та застосовувати заходи щодо їх стягнення або реструктуризації; для ключових покупців повинні бути визначені індивідуальні плани погашення та кредитні ліміти.

Таблиця 3.8

Базовий розрахунок DSO

Місяць	Продажі (грн)	Середній дебітор. залишок (грн)	DSO (дні)
2025-10	18,200,000	6,730,000	13.5
2025-09	16,500,000	6,050,000	13.1

Після впровадження цієї таблиці DSO (табл.3.8) має розраховуватися щомісяця і надсилатися керівництву разом із коротким коментарем від фінансового директора; на основі DSO приймаються рішення щодо жорсткості кредитної політики і необхідності використання факторингу чи короткострокових кредитів.

Таблиця 3.9

Результати факторного регресійного аналізу (приклад)

Перемінна	Коефіцієнт (β)	Стд. помилка	t-статистика	p-значення	Стандартизований вплив
Константа	12.50	3.40	3.68	0.001	-
FCR	8.20	0.95	8.63	0.000	0.52
Ціна корму (грн/кг)	5.40	1.10	4.91	0.000	0.28
Вет. витрати (грн/од.)	0.75	0.30	2.50	0.014	0.06
Праця (грн/од.)	0.60	0.25	2.40	0.017	0.05
DummyFarm (Васильківка=2)	-1.80	0.85	-2.12	0.036	-0.04
R-squared	0.78				
N (спостережень)	36				

Рекомендація: проводити рольове регресійне моделювання (табл. 3.9.) раз на півроку, щоб оновлювати коефіцієнти впливу факторів на собівартість; результати використовувати для формування операційних та інвестиційних пріоритетів, зокрема для напрямків з найвищим стандартизованим впливом.

План впровадження КРІ (табл.3.10): встановити відповідальних за кожен показник, налаштувати регулярний збір даних і звітність, а також ввести систему бонусів або санкцій, прив'язану до досягнення цілей; КРІ-дошка має бути доступна керівництву в електронному вигляді.

Таблиця 3.10

КРІ-дошка: поточні значення та цілі (12 міс.)

КРІ	Поточне значення	Ціль через 12 міс.	Одиниці	Частота моніторингу
Собівартість 1 кг (середн.)	44.12	40.00	грн/кг	щомісяця
FCR (середн.)	3.02	2.88	кг/кг	щомісяця
DSO	13.5	10.0	дні	щомісяця
Середній залишок запасів	28,292,800	22,634,240	грн	щоквартально
Дебіторська заборгованість (всього)	6,730,000	4,711,000	грн	щомісяця

У застосуванні факторних і економетричних інструментів важливо також приділити увагу якості даних і частоті вимірювань. Для виявлення операційних проблем рекомендується щомісячна частота по ключовим операційним метрикам, щоквартальна - по капітальним витратам і інвестиціях, а аналітичні моделі оновлювати не рідше раз на півроку. В разі виявлення значущих факторів (наприклад, ціна корму і FCR) їх слід включити у систему КРІ і відслідковувати оперативно, з автоматичною сигналізацією при перевищенні порогів відхилення. Це зробить аналітику дієвою - від опису до контролю.

Методологія прогнозування повинна поєднувати часові ряди та факторні (каузальні) моделі. Для короткострокових прогнозів (1-12 місяців) ефективними є експоненціальне згладжування та ARIMA-підходи для продажів та обсягів виробництва, а також ковзні середні для виявлення сезонності. Для прогнозування собівартості доцільно використовувати поєднання часових моделей і регресійних моделей, в яких незалежними змінними виступають ціни на комбікорми, FCR, рівень смертності, ціни енергоносіїв та заробітних плат. Панельні моделі для трьох ферм допоможуть відокремити постійні ефекти по

локаціях від тимчасових коливань. При наявності історії витрат і технологічних метрик корисним є застосування методів машинного навчання для виявлення нелінійних залежностей, але лише як доповнення до регресійної інтерпретованої моделі. Важливо, щоб прогнози супроводжувались інтервалами довіри і сценаріями «базовий/песимістичний/оптимістичний», що дає можливість оцінити ризик перевищення витрат в грошовому вираженні.

Сценарне моделювання є ключовим елементом системи. Керівництву повинні бути доступні принаймні три сценарії: базовий, за якого зберігаються поточні тенденції цін і виробництва; негативний, що передбачає підвищення цін на корм на 15-25% і збільшення дебіторської заборгованості; та позитивний, в якому вдається знизити FCR на 5-10% і скоротити DSO на 20%. Для кожного сценарію система повинна моделювати вплив на собівартість 1 кг продукції, валову маржу і операційний грошовий потік. Корисним є застосування простих стохастичних симуляцій (наприклад, Монте-Карло) для оцінки розподілу можливих результатів при варіативності ключових факторів, це дозволяє керівництву розрахувати імовірність падіння прибутковості нижче критичного рівня.

Технічні рішення для побудови системи можуть бути простими і поетапними. На першому етапі достатньо використання електронних таблиць із шаблонами звітів і макросами для автоматичних розрахунків, підключення CSV-файлів з бухгалтерії та складу. На другому етапі доцільно впровадити легкий BI-інструмент, який забезпечить автоматизовані звіти та інтерактивні панелі. Аналітичні панелі повинні містити ключові показники, тренди, показники відхилень від плану, карти запасів по локаціях і таблиці з детальним віком дебіторської заборгованості. Візуалізація має бути призначена для швидкого сприйняття: головне - динамічні графіки трендів та індикатори з кольоровими сигналами при перевищенні порогів. Панель повинна дозволяти фільтрування за періодом, фермами та статтями витрат.

Впровадження системи потребує встановлення процедур управління даними і контролю якості. Необхідно прописати правила вводу даних, відповідальних за їх перевірку, періодичність перерахунків і механізми виявлення аномалій (наприклад, значні зміни FCR або раптове зростання витрат на ветеринарію). Для уникнення підробок і помилок слід обмежити права редагування у сховищі даних та запровадити журнал змін. Крім того, потрібно визначити регламент звітності: щомісячна управлінська звітність до 7-го числа місяця, щоквартальний аналіз сценаріїв та піврічна ревізія прогнозних моделей.

Кадровий аспект також важливий: в структурі підприємства має бути призначений відповідальний за управлінський аналіз - фінансовий аналітик або менеджер з контролінгу. Ця особа координує збір даних, проводить валідацію, оновлює прогнозні моделі і готує короткі звіти з висновками для керівництва. Рекомендується підвищувати кваліфікацію персоналу у роботі з аналітичними інструментами та інтерпретацією результатів, оскільки тільки поєднання програмних рішень і компетентних фахівців дає сталий ефект.

Система повинна містити механізми зворотного зв'язку: кожне відхилення від плану супроводжується аналізом причин і набором коригувальних заходів з визначенням відповідальних і термінів виконання. Оцінювати ефективність системи слід через досягнення конкретних фінансових цілей: зниження собівартості 1 кг продукції до 40 грн за 12 місяців, скорочення DSO до 10 днів, зменшення середнього залишку запасів на 20% і підвищення операційного грошового потоку на суму, еквівалентну 2-3 місяцям витрат на операції. Досягнення цих показників є практичним індикатором ефективності аналітичної системи.

Висновок до розділу 3

1. У розділі обґрунтовано доцільність впровадження сучасних

аналітичних підходів до управління витратами на ПП «АБЛА ЦЕНТР». Показано, що суттєве зростання активів, запасів, дебіторської заборгованості та поточних зобов'язань вказує не лише на розширення масштабів діяльності, а й на підсилення ризиків ліквідності та оборотності капіталу. Це зумовлює потребу переходу від традиційного описового аналізу до кількісно орієнтованих методів оцінки витрат, які дозволяють не тільки фіксувати зміни, а й виявляти їхні причини та оцінювати вплив на фінансові результати.

2. Доведено ефективність використання індексного, елімінування та факторного аналізу для поглибленої оцінки структури та динаміки витрат. Індексний аналіз дає змогу виявляти непропорційні зміни окремих статей витрат і ресурсів відносно загальної динаміки, метод елімінування забезпечує розмежування впливу цінового та кількісного факторів на зміну витрат, а факторний та регресійний аналіз дозволяють кількісно оцінити значущість окремих детермінант собівартості (FCR, ціна корму, витрати на ветеринарію, оплата праці тощо). Такий інструментарій формує основу для прийняття більш обґрунтованих управлінських рішень щодо оптимізації витрат.

3. На основі розроблених форм управлінської звітності та аналітичних таблиць запропоновано практичний підхід до організації системи моніторингу витрат і фінансових показників. Запропоновані таблиці щомісячних звітів по центрах витрат, індексного аналізу, декомпозиції зміни витрат за ціною та обсягом, EOQ-розрахунків для запасів, аджингових звітів по дебіторській заборгованості, DSO та регресійного аналізу собівартості створюють єдину інформаційну платформу для контролю собівартості, управління запасами, дебіторською заборгованістю та операційною ліквідністю.

4. Сформовано комплекс рекомендацій щодо інтеграції системи контролю витрат у загальну систему менеджменту підприємства. Запропоновано впровадити «Модуль контролю собівартості та операційної ліквідності», що поєднує організаційні, облікові та аналітичні заходи:

деталізацію витрат за центрами відповідальності, стандартизовану калькуляцію собівартості, удосконалення кредитної політики щодо покупців, оптимізацію управління запасами, раціоналізацію закупівель та підвищення технологічної дисципліни. Наголошено на поетапності впровадження такого модуля та необхідності закріплення змін у внутрішніх регламентах.

5. Обґрунтовано важливість посилення організаційно-контрольних механізмів на всіх рівнях управління витратами. Розділ містить пропозиції щодо формалізації центрів відповідальності, чіткого розмежування функцій між фермами, складом, закупівлями, збутом, бухгалтерією та відділом контролінгу, а також щодо впровадження планових і вибіркового ревізій, інвентаризацій, внутрішнього аудиту, контролю за виконанням кредитної політики та процедурами закупівель. Такий підхід дозволяє не лише фіксувати витрати, а й своєчасно виявляти відхилення, втрати та неефективність у використанні ресурсів.

6. Показано, що реалізація запропонованих заходів з удосконалення контролю витрат має потенціал забезпечити відчутний економічний ефект і підвищити фінансову стійкість ПП «АБЛА ЦЕНТР». Очікуваними результатами є зниження собівартості продукції за рахунок оптимізації FCR та закупівельної політики, вивільнення частини оборотного капіталу шляхом скорочення запасів і дебіторської заборгованості, покращення грошового потоку та зменшення потреби у короткостроковому фінансуванні. Впровадження системи KPI, автоматизація обліково-аналітичних процедур і регулярний перегляд результативності заходів створюють передумови для сталого розвитку підприємства та підвищення його конкурентоспроможності.

ВИСНОВКИ

1. У результаті проведеного дослідження було встановлено, що витрати є фундаментальною економічною категорією, яка визначає ефективність господарської діяльності та формує інформаційне підґрунтя для управлінських рішень. Узагальнення теоретичних підходів дозволило розглядати витрати як багатокomпонентну систему, що поєднує економічний, інформаційний і управлінський аспекти, та є основою для формування собівартості, оцінки ресурсного потенціалу й визначення фінансових результатів.

2. Класифікація витрат відіграє ключову роль у побудові ефективної системи управління підприємством. У роботі проаналізовано сучасні наукові підходи до класифікації витрат, підтверджено необхідність їх групування за економічним змістом, способом включення до собівартості, видами діяльності та центрами відповідальності. Такий підхід забезпечує прозорість обліку та створює можливості для поглибленого аналізу й контролю витрат.

3. Проведений фінансово-економічний аналіз діяльності ПП «АБЛА ЦЕНТР» виявив значне зростання масштабів операцій при одночасному підвищенні ризиків ліквідності та оборотності капіталу. Збільшення запасів, дебіторської заборгованості та поточних зобов'язань свідчить про необхідність посилення контролю за використанням ресурсів, оптимізації стану оборотного капіталу, удосконалення кредитної політики та підвищення ефективності логістичних процесів.

4. Дослідження обліку витрат на ПП «АБЛА ЦЕНТР» показало, що підприємство має структуровану, нормативно обґрунтовану та адаптовану до своєї специфіки систему обліку. Облікова політика підприємства регламентує методи оцінки запасів, амортизації, підходи до формування первісної вартості

біологічних активів, порядок розподілу загальновиробничих витрат та ведення аналітичного обліку. Це забезпечує достовірність облікової інформації та дає можливість формувати реальну собівартість продукції свинарства.

5. Аналіз структури витрат підприємства підтвердив, що ключовими статтями, які формують собівартість продукції, є витрати на корми, ветеринарне забезпечення, оплату праці, енергоносії та ремонти. Саме ці статті мають найбільший вплив на економічний результат, і їх оптимізація є першочерговим завданням у системі управління витратами.

6. Для підвищення аналітичності та оперативності обліку, а також посилення контролю за формуванням собівартості на підприємствах доцільно переглянути методи організації аналітичного обліку та структуру калькуляційних одиниць. У цьому контексті розроблено рекомендації щодо змісту калькуляційних статей, застосування яких дозволяє суттєво покращити інформаційну базу для прийняття різноманітних управлінських рішень.

7. Для структурування витрат ПП «АБЛА ЦЕНТР» запропоновано внутрішню класифікацію статей витрат, яка охоплює основні статті, характерні для тваринницького виробництва. Групування витрат за видами продукції, статтями калькуляції та віковими групами поголів'я дозволяє формувати достовірну собівартість та оцінювати ефективність технологічних процесів на різних етапах виробництва.

8. Одним із перспективних напрямів удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управлінських рішень на підприємстві є впровадження системи обліку витрат за центрами відповідальності (метод Responsibility Accounting) та системи калькулювання за видами діяльності (Activity-Based Costing, ABC). Обидва підходи спрямовані на підвищення точності контролю витрат та оптимізацію ресурсів, що безпосередньо впливає на ефективність управління господарською діяльністю.

9. Запропонована методика передбачає використання комбінованого

підходу до розподілу накладних витрат із застосуванням технологічно обґрунтованих баз. Впровадження комбінованої бази розподілу витрат дозволить ПП «АБЛА ЦЕНТР» отримувати більш детальні та релевантні дані про структуру собівартості продукції, що, у свою чергу, підвищить інформативність фінансової та управлінської звітності. Такий підхід сприятиме оптимізації витрат, підвищенню продуктивності тварин, раціональному використанню кормів та матеріальних ресурсів, а також дозволить обґрунтовано планувати інвестиції у модернізацію виробничого процесу.

10. У роботі запропоновано впровадження сучасного аналітичного інструментарію - індексного, елімінування, факторного та регресійного аналізу - для удосконалення контролю та прогнозування витрат. Доведено, що використання кількісних методів дозволяє визначати ключові фактори впливу на собівартість, виявляти відхилення, оцінювати ефективність виробничих процесів та формувати обґрунтовані управлінські рішення.

11. Сформовано систему управлінської звітності, орієнтовану на регулярний моніторинг витрат і фінансових показників: щомісячні звіти за центрами витрат, аджингові звіти по дебіторській заборгованості, розрахунки EОQ для оптимізації запасів, КРІ-панель для управління ключовими операційними метриками. Запропоновані форми звітності забезпечують прозорість діяльності, підвищують оперативність управління та дозволяють своєчасно реагувати на негативні тенденції.

12. У роботі розроблено комплексний механізм удосконалення контролю витрат, який включає організаційні, технологічні, аналітичні та процедурні заходи. Запропоновано впровадження центрів відповідальності, посилення первинного контролю, регламентування процесів закупівель, складування, переміщення матеріалів та реалізації продукції. Особлива увага приділена удосконаленню управління запасами, дебіторською заборгованістю, закупівельною політикою та процедурою планово-попереджувального

технічного обслуговування.

13. Економічні розрахунки, наведені у роботі, підтвердили результативність запропонованих заходів. Оптимізація запасів, скорочення дебіторської заборгованості, зменшення витрат на корми та зниження FCR забезпечують суттєвий економічний ефект у вигляді вивільнення оборотних коштів та зниження собівартості. Реалізація запропонованих рекомендацій підвищує фінансову стійкість підприємства, зміцнює його конкурентні позиції та покращує якість управлінських рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєва А. В., Васильєва В. Г. Удосконалення обліку витрат на виробництво та формування собівартості продукції. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Випуск 23, частина 1. с .5-9.
2. Абрамова О. В. Аналіз витрат операційної діяльності підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Київ, 2015. 21 с.
3. Альошкіна Н., Вороная Н., Чернишова Н. Облік прямих витрат на виробництво. *Податки і бухоблік*. 2019. № 49. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2019/june/issue-49/article-45002.html> (дата звернення: 15.05.2025).
4. Атамас П.Й. Управлінський облік : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 416 с
5. Бержанір І. Витрати підприємства: сутність та особливості управління в сучасних умовах. *Sustainable Socio-Economic Development Journal*. 2023. № 1(1-2). с. 35-41. DOI: [https://doi.org/10.31499/2786-7838.ssedj.2023.1\(1-2\).35-41](https://doi.org/10.31499/2786-7838.ssedj.2023.1(1-2).35-41) (дата звернення: 01.10.2025).
6. Білоусова І. В. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 292 с.
7. Бруханський Ф. Р. Бухгалтерський облік : підруч. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 480 с.
8. Бутинець Ф. Ф., Виговська Н. Г. Фінансовий облік. Частина II : навч. посіб. для студ. спец. «Облік і аудит». Житомир : ЖІТІ, 2002. 704 с.
9. Васильєва, Л.М., Зуєва, І.Є. Облік витрат і його організація в сучасних умовах підприємства. *Економіка та суспільство*, 2025, №79. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6805>

10. Васильєва Л.М., Шевченко Т. Облікова політика як інструмент формування бухгалтерської інформації в управлінні. БІЗНЕС-ІНФОРМ. 2019. №9. с.217-222. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-9_0-pages-217_222.pdf
11. Візіренко С. В., Пімкіна Г. В. Організація і методика виконання процедур аудиторської перевірки фінансових результатів діяльності підприємства. *Міжнародний науково-виробничий журнал*. 2018. № 1(38). С. 178-185.
12. Волкова І. А. Фінансовий облік - 2 : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 224 с.
13. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні : навч.-практ. посіб. Дніпропетровськ : ТОВ «Баланс Клуб», 2014. 768 с.
14. Грещак М. Г., Коцюба О. С. Управління витратами : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Київ : КНЕУ, 2002. 131 с.
15. Григорова З. В., Кваско А. В. Сучасні методи управління витратами підприємств. *Економіка та управління підприємствами*. 2021. № 2(72). С. 18-24. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/c5ddd559-d15b-4f61-8826-9271d15d937a/content> (дата звернення: 10.08.2025).
16. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.07.2025).
17. Добровський В. М., Гнилицька Л. В., Коршикова Р. С. Управлінський облік : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 210 с.
18. Дохід від договорів із клієнтами : Міжнародний стандарт фінансової звітності 15 (МСФЗ 15). URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS-15_ukrcompressed.pdf (дата звернення: 10.10.2025).
19. Дохід : Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 (МСБО 18), від 01.01.2012 р. № 929_025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_025#Text (дата звернення: 01.10.2025).

20. Жидкова В. Управління операційними витратами добувного підприємства: обліково-аналітичний аспект. *Економіка та суспільство*. 2021. № 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-68> (дата звернення: 15.07.2025).
21. Іванов М. М., Комазов П. В. Операційний менеджмент : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 368 с.
22. Іванюта П. В., Лугівська О. П. Управління ресурсами і витратами : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 320 с.
23. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом Міністерства України від 30 листоп. 1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення: 10.06.2025).
24. Каленич І. С. Економічна сутність витрат та їх класифікація. *Бізнес Інформ*. 2017. № 4. С. 112-117.
25. Квасницька Р. С. Теоретичний базис управління витратами підприємства. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2022. № 34. С. 50-54. URL: <http://surl.li/yobinl> (дата звернення: 01.09.2025).
26. Кіндрацька Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г. Економічний аналіз : підруч. / за ред. проф. А. Г. Загороднього. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2015. 487 с.
27. Козаченко А. Ю. Доходи суб'єктів господарювання: економічна сутність та класифікація. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 6, Т. 2. С. 35-43.
28. Кононова О. Є. Організація бухгалтерського обліку : навч. посіб. Дніпро : ДВНЗ ПДАБА, 2018. 102 с.
29. Кравчук Ю. Б., Турило А. А., Турило А. М. Управління витратами підприємства : навч. посіб. Київ : Центр навч. л-ри, 2006. 120 с.

30. Краснікова Н. Г. Теоретико-методичні засади обліково-аналітичного забезпечення внутрішнього аудиту доходів і витрат комунальних некомерційних підприємств охорони здоров'я. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. № 3. С. 139-144.

31. Крупка Я. Д., Задорожний З. В., Гудзь Н. В. та ін. Фінансовий облік : підруч. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 478 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/37631/1/%D0%9A%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%BA%D0%B0.pdf> (дата звернення: 15.08.2025).

32. Кулакова С., Ткаченко А., Разно М. Сучасні аспекти управління витратами українських підприємства. *Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку*. 2023. № 1(8). С. 40-48. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/12350/1/21679-Article%20Text-39520-1-10-20230502.pdf> (дата звернення: 05.10.2025).

33. Лебедь К. Обліково-аналітичне забезпечення доходів і витрат операційної діяльності підприємства. У: *Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю та оподаткування* : матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 21 листоп. 2024 р.). Луцьк, 2024. С. 117-119.

34. Лень В. С. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018.

35. Ляшенко Г., Овсяннікова В. Витрати підприємства та управління ними. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-27> (дата звернення: 10.10.2025).

36. Міньковська А. В., Васільєва Л. М., Залогін О. Г. Економічна сутність процесу виробництва як об'єкту бухгалтерського обліку. 2023. № 10. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/download/2023-10-09-04/2023-10-09-04/967>

37. Назаренко О. В., Галун Є. С. Особливості діджиталізації облікового супроводження доходів в умовах функціонування окремого господарюючого суб'єкта. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні

науки». 2023. № 3(71). С. 175-182. URL: <http://surl.li/dsvghr> (дата звернення: 15.09.2025).

38. Нападовська Л. В. Управлінський облік : підруч. 2-ге вид., доопрац. та допов. Київ : КНТЕУ, 2010. 647 с.

39. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07 лют. 2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0336-13> (дата звернення: 11.08.2025).

40. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати» : Наказ Міністерства фінансів України від 31 берез. 1999 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0397-99#Text> (дата звернення: 11.09.2025).

41. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Наказ Міністерства фінансів України від 29 листоп. 1999 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>

42. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказом Міністерства фінансів України від 31 груд. 1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>

43. Овчарова Н. В., Горбань П. М. Внутрішній аудит доходів підприємства: організаційно-методичні засади. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. URL: <http://surl.li/zuauqm> (дата звернення: 11.09.2025).

44. Омецінська І. Особливості формування витрат операційної діяльності за елементами. *Вісник економіки*. 2022. № 4. С. 159–174. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.04.159> (дата звернення: 15.07.2025).

45. Пантелеев В. П. Засади організації внутрішнього контролю підприємств. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2017. № 1-2. С. 15-22.

46. Парасій-Вергуненко І. М. Методологічні аспекти управління

витратами закладами вищої освіти: завдання, принципи та функції. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». 2019. № 12(40). С. 193-198.

47. Паскалова А. Г. Аналіз доцільності використання сучасних інструментів контролінгу витрат. *Економіст*. 2014. № 12. С. 71-73.

48. Педченко Н.С., Тітенко Л.В., Мілька А.І., Артюх-Пасюта О.В., Тітенко Ю.А. Сутність та економічний зміст витрат підприємства: сучасний погляд. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2023. Випуск 1 (107). с. 29-36. URL: <http://puet.poltava.ua/index.php/economics/article/view/158/148>

49. Податковий кодекс України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 10.04.2025).

50. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : Наказ Міністерства фінансів України від 02 верес. 2014 р. № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1365-14> (дата звернення: 11.11.2025).

51. Полятикіна Л. І., Бур'ян Н. Ю. Формування та облік доходів і витрат підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. Вип. 33. Ч. 2. С. 36-39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-33-28> (дата звернення: 10.10.2025).

52. Попрозман О. І. Управління витратами для підвищення показників ефективності діяльності підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 1. С. 75-83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2022_1_13 (дата звернення: 15.07.2025).

53. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 29.06.2025).

54. Радіонова Н. Й. Організаційна структура реалізації моделі

управління затратами на підприємстві. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 61. С. 142-149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetr_2018_61_20 (дата звернення: 15.05.2025).

55. Руденко М., Кравченко О., Ткаль Я., Мельник Т. Удосконалення обліку доходів виробничих підприємств: прикладні аспекти. *Фінансовий простір*. 2021. № 4(44). С. 163-171. DOI: [https://doi.org/10.18371/fr.4\(44\).2021.163171](https://doi.org/10.18371/fr.4(44).2021.163171) (дата звернення: 01.09.2025).

56. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік : навч. посіб. для вищої школи. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 688 с.

57. Семенов Г. А., Козуб О. В. Удосконалення управління промисловими підприємствами на засадах контролінгу. Запоріжжя : КПУ, 2015. С. 196-207.

58. Славінський В., Гурин О. Фінансові результати в діяльності підприємства. *Економічний простір*. 2022. № 181. С. 202-206. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-36> (дата звернення: 10.10.2025).

59. Татар М. С., Ваняхра Г. М. Облік і аудит доходів і витрат підприємств в умовах глобальних викликів. *Часопис економічних реформ*. 2020. № 4(40). С. 67-75. URL: <http://surl.li/nhnzjj> (дата звернення: 01.11.2025).

60. Терещенко О. О. Фінансовий контролінг : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2013. 407 с.

61. Фещенко О. Л., Ліщенко А. В. Оптимізація витрат молокопереробних підприємства з використанням методів лінійного програмування. *Агросвіт*. 2020. № 17-18. DOI: [10.32702/2306-6792.2020.17-18.85](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.17-18.85) (дата звернення: 05.07.2025).

62. Фостолович В. А., Томчук В. В., Гуртовий О. О., Фостолович Р. С., Гуртовий Ю. А. Теоретичні аспекти управління доходами підприємства: порядок формування, технологія розподілу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 21. С. 52-57. URL: <http://surl.li/eznhal> (дата звернення: 15.09.2025).

63. Яновський Д. Л. Оптимізація витрат як елемент механізму забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2021. № 3(17). С. 87-95. URL: <https://economics.net.ua/ejoru/2021/No3/87.pdf> (дата звернення: 15.06.2025).

64. ERP-Odoo: комплексна автоматизація бізнесу. URL: <http://surl.li/iqmanu> (дата звернення: 02.10.2025).

65. ERP-системи: переваги та приклади впровадження. URL: <https://webnauts.pro/uk/blog/erp-systemy-perevagy-ta-pryklady-vprovadzhennya/> (дата звернення: 01.10.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Структура класифікаційних ознак витрат

Критерій класифікації	Групи витрат	Стислий зміст та характеристика
1. За економічними елементами	Матеріальні витрати; Витрати на оплату праці; Відрахування на соціальні заходи; Амортизація; Інші операційні витрати	Відображають споживання ресурсів незалежно від напрямку діяльності. Забезпечують формування інформації для фінансового обліку.
2. За статтями калькуляції	Сировина і матеріали; Заробітна плата; Витрати на утримання та експлуатацію обладнання; Загальновиробничі витрати; Адміністративні витрати; Витрати на збут тощо	Дають змогу формувати собівартість продукції за об'єктами калькуляції. Відображають цільове призначення витрат.
3. За способом віднесення на об'єкти обліку	Прямі; Непрямі	Прямі витрати безпосередньо включаються до собівартості конкретного виду продукції; непрямі - розподіляються між об'єктами калькуляції за встановленою базою.
4. За характером поведінки (для управлінського обліку)	Постійні; Змінні; Напівпостійні; Напівзмінні	Характеризують реакцію витрат на зміну обсягів виробництва. Важливі для CVP-аналізу та бюджетування.
5. За релевантністю для управлінських рішень	Релевантні; Нерелевантні	Релевантні витрати змінюються залежно від вибору управлінської альтернативи; нерелевантні - не впливають на рішення.
6. За періодичністю виникнення	Поточні; Одноразові (разові); Довгострокові	Поточні витрати супроводжують основну діяльність; одноразові - характеризують окремі операції; довгострокові - пов'язані зі стратегічними інвестиціями.
7. За місцем виникнення	Витрати основного виробництва; Допоміжного виробництва; Загальновиробничі; Адміністративні; Витрати на збут	Забезпечують формування витрат за центрами відповідальності та підрозділами підприємства.
8. За функціональним призначенням	Виробничі; Невиробничі	Виробничі формують собівартість продукції; не виробничі включають адміністрування, збут, інші витрати.
9. За ступенем ефективності	Продуктивні; Непродуктивні	Продуктивні витрати формують результат діяльності; непродуктивні включають бракування, простої та інші витрати.

Продовження додатку А

10. За центрами відповідальності	Центри витрат; Центри доходів; Центри інвестицій	Дозволяють оцінювати ефективність керівників підрозділів та контролювати витрати у розрізі відповідальних осіб.
11. За ступенем контролю	Контрольовані; Неконтрольовані	Контрольовані - ті, на які може впливати менеджер відповідного рівня; неконтрольовані - формуються зовнішніми умовами.
12. За участю у виробничому процесі	Основні; Накладні	Основні витрати безпосередньо пов'язані з виготовленням продукції; накладні - забезпечують функціонування виробництва в цілому.
13. За можливістю нормування	Нормовані; Ненормовані	Нормовані витрати плануються на основі технічних та економічних норм; ненормовані мають нестабільний характер.
14. Авторська класифікація (доповнення)	Витрати стратегічного розвитку; Витрати ризик-залежні	Пропонується виділити витрати, спрямовані на довгострокове підвищення ефективності (інновації, технологічні оновлення) та витрати, чутливі до ризиків (паливо, корми, енергія).

Додаток Б

Оцінка майна та капіталу ПП «АБЛА ЦЕНТР» 2020-2024рр.

Види активів (майна) та пасивів (капіталу)	2020 р.	2021 р.	2022р.	2023 р.	2024 р.	Відношення у % 2024р. до 2020
Майно - усього	47358,70	81777,50	86260,80	136612,20	201375,00	425,21
Необоротні активи	18092,60	10940,50	33728,80	24693,10	14396,90	79,57
Основні засоби	9732,00	8261,70	6974,90	7317,00	6567,00	67,48
Довгострокові біологічні активи	8262,60	2678,80	25242,70	17376,10	7829,90	94,76
Оборотні активи	29266,10	70837,00	52532,00	111919,10	186978,10	638,89
Запаси	8859,10	6982,90	14563,90	5668,90	22471,80	253,66
Поточна дебіторська заборгованість	751,20	57,70	9,90	14910,60	55776,80	7425,03
Гроші, їх еквіваленти та поточні фінансові інвестиції	6,10	22,00	0,50	66,90	7329,30	120152,46
Інші оборотні активи	195,90	414,50	223,00	534,00	1795,90	916,74
Капітал- усього	47358,70	81777,50	86260,80	136612,20	201375,00	425,21
Власний капітал	30251,50	52904,20	62665,00	95955,50	123926,00	409,65
Зареєстрований (пайовий) капітал	1000,00	6000,00	6000,00	6000,00	6000,00	600,00
Зобов'язання і забезпечення	17107,20	28873,30	23595,80	40656,70	77449,00	452,73
Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-	
Поточні зобов'язання	17107,20	28873,30	23595,80	40656,70	77449,00	452,73
Поточна кредиторська заборгованість	12480,80	8848,30	16677,10	28316,40	30714,20	246,09

Додаток В

Оцінка руху та функціонального стану основних засобів ПП «АБЛА ЦЕНТР»

№ з/п	Показник	2020р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відношення у % (відхилення,+;-) 2024 р. до 2020 р.
1	Вартість основних засобів на початок року	12936,1	13119,0	13226,0	13226,0	14785,0	1,14
2	Надійшло за рік	182,9	107,0	0	1558,8	562,7	3,08
3	Вибуло за рік	0	0	0	0	0	0,00
4	Вартість основних засобів на кінець року	13119,0	13226,0	13226,0	14784,8	15348,0	1,17
5	Нараховано амортизації за рік	1548,1	1577,3	1286,8	1216,7	1313,0	0,85
6	Знос основних засобів: а) на початок року	1838,9	3387,0	4964,3	6251,1	7468,0	4,06
	б) на кінець року	3387,0	4964,3	6251,1	7467,8	8781,0	2,59
<i>Показники руху основних засобів</i>							
7	Річний приріст(+) або зменшення(-), тис.грн.	182,9	107,0	0	1558,8	562,7	3,08
8	Темп зростання (зниження), %	101,4	100,8	100,0	118,8	103,8	1,02
9	Темп приросту (зменшення), %	1,4	0,8	0	10,5	3,7	2,64
10	Коефіцієнт оновлення, %	1,4	0,8	0	10,5	3,7	2,64
11	Коефіцієнт вибуття, %	0	0	0	0	0	0,00
<i>Показники функціонального стану основних засобів</i>							
16	Коефіцієнт зносу, %: а) на початок року	14,2	25,8	37,5	47,3	50,5	3,56
	б) на кінець року	25,8	37,5	47,3	50,5	57,2	2,22
17	Коефіцієнт придатності,%: а) на початок року	85,8	74,2	62,5	52,7	49,5	0,58
	б) на кінець року	74,2	62,5	52,7	49,5	42,8	0,58

Додаток Д

Фінансові результати діяльності ПП "АБЛА ЦЕНТР", тис. грн.

№ з/п	Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відношення у % 2024 р. до 2020 р.
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	25424,50	29398,30	27930,40	112260,30	153521,00	603,83
2	Операційні витрати, у тому числі: а) собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);	14164,50	18841,80	24955,90	79951,20	142808,70	1008,22
	б) інші операційні витрати.	595,30	868,20	1161,50	1212,20	1165,60	195,80
3	Валовий прибуток (збиток)	11260,00	10556,50	2974,50	32309,10	10712,30	95,14
4	Валовий прибуток (збиток) у % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	44,29	35,91	10,65	28,78	6,98	15,76
5	Прибуток (збиток) від операційної діяльності	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
6	Фінансові та інвестиційні доходи	0,00	0,00	0,00	0,00	20020,20	0,00
7	Фінансові та інвестиційні витрати	1001,70	643,70	783,40	842,80	1133,90	113,20
8	Фінансовий результат до оподаткування	9663,00	19321,10	8090,80	33290,50	27970,50	289,46
9	Витрати (дохід) з податку на прибуток	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
10	Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
11	Чистий прибуток (збиток)	9663,00	19321,10	8090,80	33290,50	27970,50	289,46
12	Чистий прибуток (збиток) у % до чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	38,01	65,72	28,97	29,65	18,22	47,94
16	Чистий прибуток (збиток) у % до валового прибутку (збитку)	85,82	183,03	272,01	103,04	261,11	304,26

Додаток Е

Оцінка фінансової стійкості ПП «АБЛА ЦЕНТР» 2020-2024рр.

№ з/п	Показник	Нормати вне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відноше ння у % 2024 р. до 2020 р.
1. Показники структури капіталу								
1.1	Коефіцієнт автономії	>0,5	0,64	0,65	0,73	0,70	0,62	96,34
1.2	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	<0,5	0,36	0,35	0,27	0,30	0,38	106,47
1.3	Коефіцієнт фінансування	>1	1,77	1,83	2,66	2,36	1,60	90,49
1.4	Коефіцієнт фінансового ризику	<1	0,57	0,55	0,38	0,42	0,62	110,52
1.5	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Зменше ня	-	-	-	-	-	
1.6	Коефіцієнт структури залученого капіталу	Збільше ня	-	-	-	-	-	
2. Показники стану оборотних активів								
2.1	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Збільше ння	12158,9 0	41963,7 0	28936, 20	71262,40	109529, 10	900,81
2.2	Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів	>0,1	0,42	0,59	0,55	0,64	0,59	141,00
2.3	Коефіцієнт забезпеченості запасів	>0,5	0,43	0,60	0,55	0,74	0,90	208,92
2.4	Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Збільше ння	0,00	0,00	0,00	0,00	0,05	10561,68
3. Показники стану основного капіталу								
3.1	Коефіцієнт реальної вартості майна	Збільше ння	0,80	0,96	0,69	0,76	0,64	79,52
3.2	Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	Збільше ння	0,21	0,10	0,08	0,05	0,03	15,87
3.3	Коефіцієнт накопичення амортизації	Збільше ння	0,26	0,38	0,47	0,51	0,57	221,65
3.4	Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	Збільше ння	1,62	6,47	1,56	4,53	12,99	802,89

Додаток Ж

Оцінка ліквідності, платоспроможності та оборотності оборотних активів ПП
"АБЛА ЦЕНТР" за 2020-2024 рр., тис. грн.

№ з/п	Показник	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відношення у % (відхилення, +/-) 2024р. до 2020р.
1. Оцінка ліквідності								
1.1	Високоліквідні активи (А1)	≥П1	6,10	22,00	0,50	66,90	7329,30	120152,46
1.2	Середньоліквідні активи (А2)	≥П2	947,10	472,20	232,90	15444,60	57572,70	6078,84
1.3	Низьколіквідні активи (А3)	≥П3	28312,90	70342,80	52298,60	96407,60	122076,10	431,17
1.4	Найбільш строкові зобов'язання (П1)	≤А1	12480,80	8848,30	16677,10	28316,40	30714,20	246,09
1.5	Короткострокові зобов'язання (П2)	≤А2	4626,40	20025,00	6918,70	12340,30	46734,80	1010,18
1.6	Довгострокові зобов'язання (П3)	≤А3	-	-	-	-	-	
2. Оцінка платоспроможності								
2.1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	≥0,2	0,000357	0,00076	0	0,0016455	0,0946339	26539,69
2.2	Проміжний коефіцієнт покриття	≥0,7	0,044268	0,00276	0,0004408	0,3683895	0,8148085	1840,63
2.3	Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	≥2	1,71	2,45	2,23	2,75	2,41	141,12
2.4	Коефіцієнт загальної платоспроможності	Збільшення	2,77	2,83	3,66	3,36	2,60	93,92
3. Оцінка оборотності оборотних активів								
3.1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	-	25424,50	29398,30	27930,40	112260,30	153521,00	603,83

Продовження додатку Ж

3.2	Середньорічна вартість оборотних активів	-	22029,5 5	50051,55	61684,50	82225,5 5	149448,6 0	678,40
3.3	Коефіцієнт обертання оборотних активів	Збільшення	1,15	0,59	0,45	1,37	1,03	89,01
3.4	Коефіцієнт завантаження оборотних активів	Зменшення	0,87	1,70	2,21	0,73	0,97	112,35
3.5	Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	Зменшення	311,93	612,91	795,06	263,68	350,45	112,35

Додаток 3

Показники ділової активності ПП «АБЛА ЦЕНТР» за 2020-2024 рр

№ з/п	Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відношення у % (відхилення, +/-) 2020р. до 2024р.
Вихідна інформація, тис. грн.							
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	25424,5	29398,3	27930,4	112260,3	153521	603,83
2	Операційні витрати	8710,1	26117,4	19716,7	144474,3	81163,4	931,83
3	Середньорічна вартість капіталу	40530,15	64568,1	84019,15	111436,5	168993,6	416,96
4	Середньорічна вартість необоротних активів	25420	41577,85	57784,6	79310,25	109940,8	432,50
5	Середньорічна вартість оборотних активів	22029,55	50051,55	61684,5	82225,55	149448,6	678,40
6	Середньорічна вартість оборотних виробничих фондів та готової продукції і товарів	26430,85	63484,3	96492,1	100502,4	157445,7	595,69
7	Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості	2877,8	404,45	33,8	7460,25	35343,7	1228,15
8	Середньорічна вартість власного капіталу	25420	41577,85	57784,6	79310,25	109940,8	432,50
9	Середньорічна величина кредиторської заборгованості	7193,45	10664,55	12762,7	22496,75	29515,3	410,31
Показники ділової активності							
10	Загальний коефіцієнт обертання капіталу	0,63	0,46	0,33	1,01	0,91	144,82
11	Фондовіддача необоротних активів, грн	1,00	0,71	0,48	1,42	1,40	139,62
12	Коефіцієнт обертання оборотних активів	1,15	0,59	0,45	1,37	1,03	89,01
13	Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	311,93	612,91	795,06	263,68	350,45	112,35
14	Коефіцієнт обертання оборотних виробничих фондів та готової продукції і товарів	0,96	0,46	0,29	1,12	0,98	101,37
15	Тривалість одного обороту оборотних виробничих фондів, днів	374,25	777,40	1243,70	322,29	369,20	98,65
16	Коефіцієнт обертання поточної дебіторської заборгованості	8,83	72,69	826,34	15,05	4,34	49,17
17	Тривалість одного обороту поточної дебіторської заборгованості, днів	40,75	4,95	0,44	23,92	82,88	203,39
18	Коефіцієнт обертання власного капіталу	1,00	0,71	0,48	1,42	1,40	139,62

Продовження додатку 3

19	Тривалість одного обороту власного капіталу, днів	359,94	509,15	744,80	254,33	257,81	71,63
20	Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	1,21	2,45	1,54	6,42	2,75	227,11
21	Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості, днів	297,31	147,00	233,03	56,06	130,92	44,03

Додаток К

Комплексна (рейтингова) оцінка фінансового стану ПП "АБЛА ЦЕНТР "

№ з/п	Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.		2024 р.		Питома вага в інтегрованому показнику
		Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	
1. Показники ліквідності												
1.1	Коефіцієнт поточної ліквідності	1,710	7	2,450	9	2,230	8	2,750	10	2,410	9	9
1.2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,044	2	0,003	1	0,001	1	0,368	6	0,815	9	9
2. Показники ділової активності												
2.1	Період оборотності дебіторської заборгованості, днів	40,750	10	4,950	10	0,440	10	23,920	9	82,880	5	9
2.2	Період оборотності оборотних виробничих фондів та готової продукції, днів	374,250	4	777,400	2	1243,700	1	322,290	6	369,200	4	10
2.3	Період оборотності активів, днів	312,000	5	613,000	3	795,000	2	264,000	7	350,000	5	8
3. Показники фінансової незалежності												
3.1	Коеф. автономії	0,640	9	0,650	9	0,730	10	0,700	10	0,620	9	10
3.2	Частка оборотних активів у власному капіталі	0,420	7	0,590	8	0,550	8	0,640	9	0,590	8	9
4. Показники рентабельності												
4.1	Рентабельність продажу, %	63,640	10	28,970	6	65,700	10	18,220	5	29,650	6	9

Продовження додатку К

4.2	Рентабельність активів, %	26,960	8	12,500	5	22,900	7	25,000	7	16,600	6	9
4.3	Рентабельність власного капіталу, %	42,200	9	19,400	6	33,400	8	35,200	8	25,800	7	9
5. Інші показники												
5.1	Знос основних засобів, %	25,800	8	37,500	7	47,300	6	50,500	5	57,200	4	9
	Інтегрований показник фінансового стану	6,79		5,5		6,15		6,75		6,08		100
	Рейтинг фінансового стану	Б		В		Б		Б		Б		

Додаток Л

Схема обліку витрат виробництва в ПП "АБЛА ЦЕНТР "

